

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
ГЕОГРАФІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА КРАЇНОЗНАВСТВА ТА ТУРИЗМУ

СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ ДЕСТИНАЦІЇ ДУБНО НА
ЗАСАДАХ СТАЛОСТІ

за спеціальністю: 242 Туризм

галузі знань: 24 Сфера обслуговування

на здобуття освітнього ступеню: Магістра

за освітньо-науковою програмою: Туризм

Магістерська робота
студентки денного відділення
Цимбалюк Єлизавети Віталіївни

Науковий керівник
д.геогр.н, проф. Любіцева О.О.

КИЇВ – 2021

ЗМІСТ

ЗМІСТ	2
ВСТУП	4
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ПОЛОЖЕННЯ ТА МЕТОДИКА	
ДОСЛІДЖЕННЯ.	7
1.1. Базові принципи сталого розвитку туризму на локальному рівні.....	7
1.2. Поняття туристичної дестинації	13
1.3. Інформаційна база та методика дослідження сталого розвитку туристичної дестинації	18
Висновки до I розділу	22
РОЗДІЛ II. АНАЛІЗ ТУРИСТИЧНОЇ ДЕСТИНАЦІЇ «ДУБНО»	23
2.1. Туристичні ресурси дестинації та рівень їх використання.....	23
2.2. Туристична та соціальна інфраструктури дестинації	35
2.3. Демографічний потенціал як ресурс для розвитку туризму в дестинації	45
2.4. Оцінка рівня сформованості туристичної дестинації «Дубно»	48
Висновки до III розділу	56
РОЗДІЛ III. СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ ДЕСТИНАЦІЇ «ДУБНО» НА ЗАСАДАХ СТАЛОСТІ	
3.1. Вступ до стратегії та бачення майбутнього дестинації	57
3.2. Стратегічні цілі та поетапний план дій стратегії розвитку	60
3.3. Реалізація стратегії: етапи, інструменти реалізації, фінансове забезпечення	65
3.4. Система моніторингу та індикатори результативності стратегії.....	67
Висновки до III розділу	70

ВИСНОВКИ.....	71
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	75
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Сьогодні проблема сталого розвитку є однією із найактуальніших і невідкладних у світі, спричинена ускладненням взаємозв'язків між людиною та навколишнім природним середовищем. Перехід до сталого розвитку у всіх сферах людської діяльності є однією із першочергових та актуальних тенденцій в сучасному світі, якою опікуються світові лідери, присвячені сотні урядових і міжурядових програм. Основним завданням даної концепції є поєднання необхідності забезпечення економічного зростання, соціального розвитку людства із збереженням та охороною довкілля.

Сучасний стан розвитку туристичної сфери продовжує переживати перехідний період. Але поступальний процес відродження і розбудови України, активізація соціальної політики переконливо свідчать, що ці труднощі є тимчасовими. Слід зазначити, що адекватне і випереджаюче вирішення проблем – вже наявних і таких, що виникатимуть, сприятиме створенню ефективної соціальної інфраструктури та життєзабезпечення населення і туристичного сервісу на рівні світових вимог та стандартів.

З огляду на те, що туризм продовжує своє становлення на місцевому та регіональному рівнях управління, для раціонального локального управління туристичної діяльності туристичної дестинації Дубно доцільним є створення Стратегії розвитку туризму дестинації на засадах сталості.

Актуальність даного дослідження полягає в тому, що перехід до сталого розвитку у туристичній сфері є однією із першочергових та актуальних тенденцій у сучасному світі.

Метою дослідження є створення стратегії розвитку туристичної дестинації Дубно на засадах сталості.

Завданнями дослідження є:

- визначити базові принципи сталого туризму на локальному рівні;
- розкрити поняття туристичної дестинації;
- визначити тип туристичної дестинації Дубно;
- розробити методику дослідження сталого розвитку туристичної дестинації;
- дослідити туристичні ресурси дестинації та визначити рівень їх використання;
- описати туристичну та соціальну інфраструктуру дестинації;
- оцінити рівень сформованості туристичної дестинації Дубно;
- сформулювати стратегічні цілі та розробити поетапний план дій стратегії;
- охарактеризувати етапи, визначити інструменти реалізації стратегії та її фінансове забезпечення;
- сформувати систему моніторингу та запропонувати індикатори результативності стратегії.

Об'єктом дослідження є місто Дубно.

Предметом дослідження є розвиток міста Дубно як туристичної дестинації на засадах сталості.

Методи дослідження. Мною були використані наступні методи: описовий метод, метод аналізу, історичний метод, метод індукції, статистичний метод, метод SWOT-аналізу.

Наукова новизна результатів. У результаті даного дослідження вперше обгрунтовано дослідження м. Дубно як туристичної дестинації, розроблена методика дослідження сталого розвитку туристичної дестинації Дубно, запропоновано стратегію сталого розвитку туристичної дестинації Дубно.

Практичне значення одержаних результатів. Результатом даного дослідження є стратегія розвитку туристичної дестинації на засадах

сталості. Дану стратегію варто використати Дубенській державній районній адміністрації для розвитку туризму в регіоні та введення принципів сталості в економіку району.

РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ПОЛОЖЕННЯ ТА МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕННЯ.

1.1. Базові принципи сталого розвитку туризму на локальному рівні

Сьогодні проблема сталого розвитку є однією із найактуальніших і невідкладних у світі, спричинена ускладненням взаємозв'язків між людиною та навколишнім природним середовищем. Виходячи з цього, на міжнародному рівні всерйоз почали обговорюватись й вирішуватись глобальні соціально-економічні та екологічні проблеми, першочерговими з яких є:

- незворотні деградаційні процеси, забруднення довкілля;
- демографічний вибух, нестача продовольства, безробіття;
- виснаження природних ресурсів, знищення й збідніння видового (флористичного та фауністичного) різноманіття;
- нерівномірність розвитку та зростаюча прірва між економічно розвиненими і бідними країнами тощо.

З огляду на сучасну екологічну ситуацію, людство поступово прийшло до усвідомлення реальної загрози екологічної катастрофи. Саме на цьому тлі з'явилась триєдина концепція сталого розвитку, яка багато в чому співзвучна із концепцією ноосфери, висунутою В.І. Вернадським, який майже століття тому створив вчення про єдність людини і природи, їх тісний взаємозв'язок і взаємний вплив. Ідеї гармонізації взаємин між суспільством і середовищем на екологічних засадах були висловлені академіком В.І. Вернадським, який невід'ємним атрибутом ноосфери вважав високий рівень розвитку науково-технічної думки, який би дозволив розумно регламентувати відносини суспільства і біосфери. На думку В.І. Вернадського однією із основних властивостей природних ресурсів є те, що чим більше оборотів здійснить одиниця маси кожного з них, втілюючись у кожному новому циклі в більш досконалі субстанції, тим більшу користь,

більшу масу споживчої вартості даватиме людству ця ресурсна одиниця. Кульмінацією концепції ноосфери В.І. Вернадського, яка має особливе значення у методології сталого розвитку, є вимога до людини та суспільства адаптуватись до об'єктивних законів біосфери, забезпечуючи її рівновагу. Перехід від ресурсної до біосферної концепції розвитку складає суть сталого, гармонійного, збалансованого розвитку, здатного забезпечити коеволюцію суспільства і природи.

Перехід до сталого розвитку у всіх сферах людської діяльності є однією із першочергових та актуальних тенденцій в сучасному світі, якою опікуються світові лідери, присвячені сотні урядових і міжурядових програм. Основним завданням даної концепції є поєднання необхідності забезпечення економічного зростання, соціального розвитку людства із збереженням та охороною довкілля. Ключові положення триєдиної концепції наголошують, що економічне зростання повинно відбуватись в контексті збереження довкілля, дотримання екологічних обмежень і стандартів, супроводжуватись соціальними перетвореннями та сприяти підвищенню рівня соціально-культурної сфери.

Найбільш розповсюдженим і загальноприйнятим поняттям сталого розвитку залишається визначення із доповіді Світової комісії з питань навколишнього середовища та розвитку (WECD, 1987 р.) – «Наше спільне майбутнє», де під «сталим розвитком» розуміють такий розвиток, що задовольняє потреби сьогодення і гарантує таку ж можливість майбутнім поколінням. Як відомо концепція сталого розвитку включає три основні складові: економічну, соціальну та екологічну.

Економічна - базується на теорії максимізації сукупного доходу, який виробляється за умови збереження сукупного капіталу, що виробляє цей дохід. Ця концепція передбачає оптимальне використання обмежених природних ресурсів, використання екологічних, природо-, ресурсо- та енергозберігаючих технологій, а також відповідних форм капіталу (природного й штучного).

Соціальна - орієнтована на людину і спрямована на збереження стабільності соціальних і культурних систем, в тому числі на зменшення руйнівних конфліктів між людьми. Невід'ємною складовою є справедливий розподіл матеріальних і духовних благ, а також збереження історико-культурного надбання.

Екологічна - спрямовується на збереження цілісності природних систем. Особливе значення має життєздатність екосистем, від яких залежить глобальна стабільність всієї біосфери. Більше того, поняття «природні системи» та ареали проживання слід розуміти більш широко і включати в них створене людиною середовище (урболандшафти). Основна увага в концепції приділяється збереженню здатності до самовідтворення та динамічної адаптації таких систем до змін. Деградація природних ресурсів, забруднення довкілля, втрата біологічного різноманіття та інші негативні явища зменшують здатність екосистем до самовідновлення. [1]

Узгодження вище зазначених напрямків, переведення їх у площину конкретних задач – завдання величезної складності, оскільки всі три елементи мають бути збалансовані та чітко відпрацьовані. Економічний та соціальний елементи, взаємодіючи один з одним, породжують нові задачі, такі як досягнення справедливості всередині одного покоління (розподіл доходів), а також надання цілеспрямованої допомоги бідним верствам населення.[2]

Виходячи із вище зазначеного, можна окремо виділити вихідні положення триєдиної концепції сталого розвитку, які ґрунтуються на:

- забезпеченні природно-екологічної стійкості навколишнього середовища (на основі теорії біотичної регуляції);
- організації економічного розвитку (на основі радикально модифікованої ринкової системи);
- забезпеченні сталого соціального розвитку (на основі принципів справедливості і солідарності);

- екологізації суспільної свідомості (на основі використання системи освіти та засобів масової інформації);
- забезпеченні тісного міжнародного співробітництва та кооперації для досягнення цілей сталого розвитку.

Таким чином, у всіх основних положеннях йде мова про перехід від стихійності у діях до їх керованості (спрямованості) в економічних та соціальних напрямках.[2]

Вперше концепція сталого розвитку була сформульована у доповіді Міжнародної комісії ООН з питань розвитку і довкілля «Наше спільне майбутнє» (доповідь Брундтланд Г.Х.), докладніше розкрита на конференції ООН з проблем навколишнього середовища і розвитку у Ріо-де-Жанейро у 1992 році, на якій було схвалено стратегію дій «Порядок денний на ХХІ століття». В доповіді Г.Х. Брундтланда постало питання про необхідність пошуку нової моделі розвитку цивілізації, сформульовано ідею сталого розвитку, як основу взаємодії природи і суспільства на засадах економічно-, соціально- та еколого-збалансованого розвитку, що передбачає можливість задоволення людських потреб не лише сьогодні, але й в майбутньому. З того моменту у загальний вжиток вводиться термін «сталий розвиток», а концепція сталого розвитку стала невід'ємною частиною на порядку денному і включена до стратегій розвитку багатьох держав. [1]

Вже з 60-х років впливи масового туризму призвели до загальної критики та дискусій щодо розвитку туризму та засадах сталості. Вперше термін «сталий туризм» був використаний у 80-х роках, коли і дослідники, і фахівці туристичної галузі працювали над Брундтланською доповіддю, а конференція «Тіні зеленого кольору» (Лідсі, Англія, 1990 р.) була присвячена діяльності, що пізніше отримала назву «сталий туризм».

Появі триєдиної концепції передували дві основні проблеми - потреба розвитку прибуткового туризму з одного боку, а з іншого - врахування обмежень щодо наявних природних ресурсів та необхідності їх збереження. Вже на початку 90-х років термін «сталий туризм» почали використовувати

частіше, а «Конвенція з питань біологічного різноманіття», і «План дій 21», прийняті в 1992 р. підкреслили необхідність додати туризм до складових міжнародної політики захисту довкілля.[3] Всесвітня Туристична Організація запропонувала власне визначення «сталого туризму», під яким розуміють: «туристичну діяльність, за якої управління всіма ресурсами проходить таким чином, що економічні, соціальні, естетичні потреби задовольняються та зберігається культурна складова, екологічні процеси, біологічне різноманіття та системи підтримки життя». Сталий туризм - це процес, який здатний задовольнити потреби відвідувачів, туристів та місцевостей, які їх приймають, і в той же час, зберігає та розвиває можливості для майбутнього» (ВТО, 1996 р.). У Хартії зі сталого туризму (1995р.) зазначено, що: «сталий туризм базується на критерії сталості, тобто це означає, що він має бути екологічно нешкідливим в довготривалій перспективі, економічно доцільним та соціально рівним для місцевих громад». Світовий саміт з питань сталого розвитку, або Саміт Землі, який відбувся в Йоганнесбурзі (ПАР) у 2002 році, підкреслює важливість впровадження принципів сталості в розвиток туризму, зважаючи на значну енергомісткість даного сектору економіки.

«Правила та принципи розвитку сталого туризму можна застосовувати до усіх форм туризму та типів місць розміщення, включаючи масовий туризм та інші туристичні продукти. Принципи сталості стосуються екологічних, економічних та соціокультурних аспектів розвитку туризму. Потрібно збалансувати ці три аспекти для досягнення довготривалої сталості» - (ВТО, 2004 р.).[3]

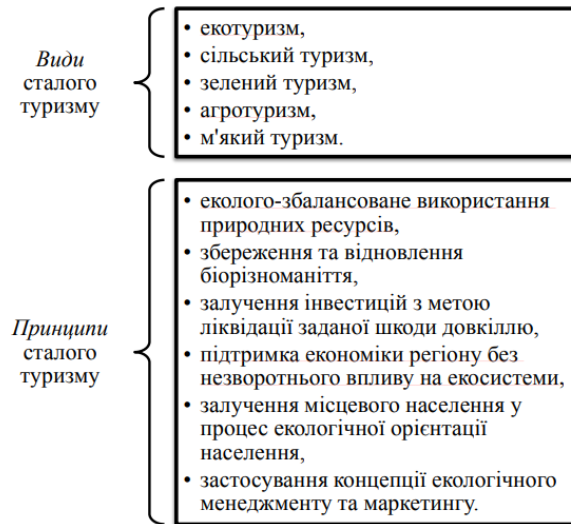

Рис. 1.1.1 Принципи сталого туризму (розробка Ісаєнко В.М., Ніколаєв К.Д., Бабікова К.О., Білявський Г.О., Смирнов І.Г.)

Виходячи з цього, сталий туризм повинен:

- 1) раціонально використовувати природні ресурси, підтримуючи при цьому основні екологічні процеси, сприяти збереженню природної спадщини та біорізноманіття.
- 2) підтримувати соціально-культурну, історичну спадщину та традиції регіону, задіяного в туристичній сфері.
- 3) забезпечити отримання економічної дохідності та створення умов для соціального розвитку місцевого населення.

Організація туризму на засадах сталості повинна базуватись не лише на захисті довкілля й повазі до природної екосистеми, але враховувати всі економічні, соціальні та культурні особливості туристичного регіону. Зважаючи на різноманітність видів туризму, необхідно кожен з них ввести в русло збалансованого розвитку. Це можливо за умови, якщо повага до місцевого населення та раціональність споживання природних ресурсів будуть їх невід'ємною складовою. [1]

1.2. Поняття туристичної дестинації

Дестинація - це географічна територія, що має певні межі, що може залучати й задовольняти потреби досить широкої групи туристів. Туристська дестинація - це вирішальний елемент регіональної туристської системи і суб'єкт управління регіонального розвитку. Її можна сприймати як територію із певним переліком засобів обслуговування й послуг, зручностей для забезпечення всіляких потреб туристів. Інакше кажучи, туристська дестинація містить у собі найбільш важливі й вирішальні елементи туризму, необхідні для туристів. Регіон туристської дестинації є одним з найважливіших у туристській системі, тому що самі туристські дестинації і їхній імідж залучають туристів, мотивують візит, у такий спосіб активізують всю туристську систему.

Для того щоб територія була дестинацією необхідне виконання наступних умов: наявність на цій території місць розміщення, харчування, розваг (повинен бути певний рівень якості послуг) і високорозвиненої транспортної системи; наявність визначних пам'яток, що цікавлять туристів (наявність фактора привабливості є одним з головних факторів конкуренції між дестинаціями, отже, повинна бути певна родзинка для залучення туриста на територію дестинації); наявність інформаційних (наприклад, глобальних інформаційних систем "Amadeus", "Galileo", "Worldspan", "Sabre") і комунікаційних систем, тому що це необхідний інструмент інформування туристського ринку про дестинації.

Загальні риси дестинацій:

1. Дестинація являє собою сукупність декількох компонентів: визначна пам'ятка (природні багатства або створені людиною, тобто те, що спонукує туриста здійснювати до неї подорож); зручності (розміщення, харчування, розваги, а також роздрібна торгівля й інші підприємства сфери послуг, такі як банки, обмінні пункти, перукарні, медичні підприємства, тобто все те, що не тільки забезпечує притулок і їжу, але й створює загальне

відчуття привітного прийому туристів даної дестинації); доступність (з віддаленістю дестинацій від туристських ринків і тривалістю поїздок до них збільшується їхня уразливість до коливань попиту). Для успіху дестинації необхідні розвинуті й ефективні транспортні зв'язки з туристськими ринками. Але для туристів важлива не тільки фізична доступність дестинації, тобто зовнішні транспортні зв'язки з нею, але й наявність розвинених внутрішніх транспортних зв'язків. Інакше кажучи, для них важливі такі послуги, як прокат автомобілів, надання місцевого транспорту для проведення оглядових екскурсій і трансферів до місць розміщення в дестинації); допоміжні служби, які надають такі послуги, як реклама дестинації, координація й управління її розвитком, надання населенню й організаціям необхідної інформації й послуги з резервування, забезпечення устаткуванням (підприємства харчування, спорту й т.д.), забезпечення дестинації персоналом управління.

2. Дестинація являє собою культурну цінність: відвідувачі повинні вважати дестинацію настільки привабливою, що заслуговує часу й витрачених на подорож грошей. Таким чином, важливо підтримувати відмінність умов дестинації від звичайних "домашніх" умов за допомогою оригінального гарного дизайну а не "уніфікованого туристського ландшафту" й ефективного управління.

3. Дестинація неподільна, тобто туристський продукт споживається там, де він безпосередньо виробляється, і, щоб його випробувати, туристи повинні фізично бути присутніми у дестинації. Слід зазначити, що процеси виробництва й споживання туристичного продукту збігаються не тільки в просторі, але й у часі, тобто дестинації не можуть бути замовлені або відкладені на не визначений термін (номери в готелях, театральні квитки тощо не можуть бути відкладені в "міжсезоння" для наступного їхнього продажу під час, наприклад, театального сезону). Сезонність є найбільш важливою проблемою, тому що знижує ефективність використання основних засобів дестинації та їхню прибутковість. Сезон дестинації (3- 4

місяці) приносить основний прибуток і має бути джерелом покриття постійних витрат, які підлягають оплаті протягом року.

4. Дестинації орієнтовані не тільки на туристів. Послугами й зручностями дестинації користуються не тільки туристи, але й інші люди: місцеві жителі й персонал даної дестинації. Таким чином, підприємства дестинації не можуть бути орієнтовані тільки на місцевих жителів або тільки на туристів, вони повинні орієнтуватися на тих і інших.

Є три типи дестинацій (за класифікацією Семенов В.Ф., Герасименко В.Г., Горбань Г.П., Богадьорова Л.М.):

1) Перший тип - це великі столичні міста або прирівняні до них (столиці або міста типу Одеси), які залучають туристів своїми визначними пам'ятками (пізнавальний туризм), гарними можливостями для вирішення проблем бізнесу (конгреси, бізнес-туризм, семінари, виставки). Істотну роль відіграє туризм із метою відвідування знайомих і родичів, а також адміністративних центрів для вирішення питань управління. Тому у великих містах існують історичний, адміністративний, торговельні, бізнес-центри й рекреаційні зони.

2) Другий тип поділяється на дві підгрупи: центри цілеспрямованого розвитку туризму - села, міста, у яких зберігаються звичаї, історія, культура народу (музей народної творчості в Петриківці, Дніпропетровської області). Для залучення туристів готелі будують на невеликій відстані від цих міст і сіл; не столичні міста, які мають високий ступінь привабливості завдяки своїй історії, культурі, науці (Кам'янець - Подільський, Чернівці).

3) Третій тип це центри, спеціально побудовані для туристів ("Disneyland" у Каліфорнії й у Франції; "Naturebornholm" на о. Борнхольм, Данія). Важливо також розрізняти поняття "туристська дестинація" і "курорт". Туристська дестинація - це поняття ширше, ніж курорт; це регіон, що нас найбільше приваблює (наприклад, для японця Західна Європа це "туристська дестинація", а Блакитний берег - курорт; це місце є курортом, тому що ми насамперед їдемо у Францію, що є дестинацією). Одеський

регіон можна визначити як туристську дестинацію, але ж і такі міста як Одеса, Сергіївка, Білгород Дністровський, та санаторні курорти Одеси теж є туристською дестинацією. В регіонах України формуються й такі форми дестинацій як курортополіси - діюча форма організації використання курортного потенціалу певних територій і експлуатації спеціальних рекреаційних ресурсів. Прикладом досвіду функціонування таких утворень є ВЕЗ «Курортополіс Трускавець».[4]

Дестинації, як туристичні продукти, дуже відрізняються різною сезонністю відвідування туристів. Наприклад, пік відвідування курортів Єгипту або Середземномор'я припадає на весну й осінь, коли температура повітря не надто висока. Влітку й узимку ціни на тури до цих дестинацій значно знижуються. Те ж саме спостерігається і в Україні. Найбільша кількість іноземних туристів у Криму, Херсонській, Миколаївській, Одеській областях, Карпатах звичайно влітку і ранньої осені. Тому взимку і навесні підприємства туристської індустрії, у тому числі й готелі (крім ресторанів), намагаються врівноважити попит шляхом запровадження гнучкої системи тарифів для підтримки хоча б мінімального числа туристів, що обслуговуються, бізнесменів і відряджених. Зрозуміло, що сезонність відвідування також повинна значно впливати на роль ціноутворення в управлінні регіональним розвитком туризму.

Ринкова оцінка дестинацій виражається відношенням кількості туристів, що відвідують певну дестинацію протягом року до валової суми грошей, що залишають туристи у даній місцевості за одну поїздку. В кожній країні це співвідношення різне через відмінності в рівні розвитку транспортної й обслуговуючої інфраструктури, а також через різний рівень життя населення. Наприклад, у Японії туристи в середньому за один день перебування в Токіо витрачають не менше 120 доларів США, тоді як в Іспанії туристи на день витрачають менше - 40-50 доларів США. У зв'язку з цим ринкова привабливість іспанських курортів незрівнянно вища, ніж японських. Тому із самої Японії більше виїждять відпочивати, ніж туди

в'їздять. В Україні є надія на високу ринкову привабливість DESTИНАЦІЙ, наших гостинних садиб у перспективі, - не меншу за іспанські, італійські, болгарські чи польські.

Особливість джерел формування та ресурсного забезпечення туристичного продукту обумовили появу таких специфічних об'єктів пропозиції, як DESTИНАЦІЯ - місця (місцевості), привабливі для туристів як готовий туристичний продукт, природні та антропогенні ресурси, засоби розміщення, заклади харчування, заклади розваг тощо.

Для того щоб територія була DESTИНАЦІЄЮ необхідне виконання наступних умов: наявність на цій території місць розміщення, харчування, розваг і високорозвиненої транспортної системи; наявність визначних пам'яток, що цікавлять туристів; наявність інформаційних і комунікаційних систем, тому що це необхідний інструмент інформування туристського ринку про DESTИНАЦІЇ.

1.3. Інформаційна база та методика дослідження сталого розвитку туристичної дестинації

Сталий туризм набирає популярності: споживчий попит зростає, постачальники туристичної індустрії розробляють нові зелені програми, а уряди, так само як і міжнародні агентства, створюють нові правила для заохочення сталого розвитку туризму. Але що насправді означає «сталий туризм»? Як його можна виміряти і достовірно демонструвати з метою зміцнення довіри споживачів, сприяння процвітанню бізнесу, сприяння вимогам громади та боротьби з неправдивими претензіями?

На основі матеріалів The Global Sustainable Tourism Council (GSTC) мною були створені check list-и з критеріями та індикаторами рівня розвитку сталого туризму на локальному рівні.

Дані критерії є мінімальними зобов'язаннями, до яких будь-яка організація управління туризмом повинна прагнути, розглядаючи питання сталості у своїй практиці.

Щоб задовольнити визначення сталого туризму, дестинації повинні застосовувати міждисциплінарний, цілісний та інтегративний підхід, який включає чотири основні цілі:

- демонструвати стійке управління дестинацією,
- максимізувати соціальні та економічні вигоди для приймаючої громади та мінімізувати негативні наслідки,
- максимізувати переваги для громад, відвідувачів та культурної спадщини та мінімізувати вплив,
- максимізувати вигоду для навколишнього середовища та мінімізувати негативні наслідки.

Критерії та показники були розроблені на основі вже визнаних критеріїв та підходів, включаючи: показники UNWTO рівня дестинації, критерії GSTC для готелів та туроператорів та інші широко прийняті

принципи та настанови, критерії та індикатори сертифікації. Вони відображають стандарти сертифікації сталого туризму, показники, критерії та найкращі практики з різних культурних та геополітичних контекстів з усього світу. Потенціальні показники перевірялись на предмет відповідності та практичності, а також їх застосовності до широкого кола типів дестинацій.

До деяких з передбачуваних застосувань туристичними управлінськими організаціями критеріїв належать такі:

- служити основними рекомендаціями для дестинацій, які хочуть стати більш сталими;
- допомога споживачам визначити надійні дестинації сталого туризму;
- служити загальним знаменником для засобів масової інформації для розпізнавання дестинацій та інформування громадськості про особисті зусилля для сталого розвитку;
- допомога сертифікації та іншим добровільним програмам рівня розвитку дестинацій забезпечити відповідність їх стандартів загально-прийнятому базовому рівню;
- рапропонувати державним, неурядовим та приватним програмам вихідну точку для розвитку сталих вимог до туризму;
- служити базовими настановами для органів освіти та навчання, таких як готельні школи та університети. [5]

Концепція сталого розвитку в Україні хоч і набирає популярність, проте, на жаль, не на стільки швидко, як у найбільш розвинутих країнах та не на стільки швидко, як цього потребує природа. Тим не менше, уже багато компаній, підприємств та органів влади поступово впроваджують нові програми та проекти, які дають поштовх для сталого розвитку.

Щоб чітко розуміти, на якому рівні знаходиться впровадження концепції сталого розвитку у туризмі, та виявити, які проблеми та прогалини ще потрібно усунути і яких цілей потрібно досягти, щоб

мінімізувати вплив на природу, у Додатку 1 наведені створені мною check list-и, про які згадувалось вище. Ці check list-и допоможуть виявити, що ще не зроблено для розвитку сталого туризму в досліджуваній мною туристичній дестинації Дубно.

Кожна наука володіє власними методами дослідження. За твердженням професора О. Шаблія, "метод наукового дослідження - це система розумових і (або) практичних операцій (процедур), які націлені на розв'язання певних пізнавальних завдань з урахуванням певної пізнавальної мети". З допомогою такого методу можна отримати бажану інформацію, що відповідатиме потребам суспільства або конкретної науки. Унаслідок застосування правильно вибраного методу можна підтвердити істинність отриманих результатів. [6]

Для дослідження сталого розвитку туризму дестинації мною застосовано наступні методи: термінологічний (визначення понять та термінів), табличний та графічний методи (для наочного представлення результатів); SWOT-аналіз (для аналізу переваг та недоліків дестинації), описовий (для опису наявних туристичних ресурсів області, розвиненості інфраструктури, туристично-рекреаційного потенціалу та ін.), метод аналізу (при виявленні сильних та слабких сторін дестинації), історичний метод (при описі історико-культурних туристичних ресурсів), метод індукції (при складанні від окремих завдань до цілей Стратегії), статистичний метод (при описі кількості туристів), метод опитування (опитування жителів Рівненської області з різних районів з метою отримання даних про пріоритети відпочинку споживачів туристичних послуг).

Щодо індикаторів сталого розвитку туризму, то використовуються такі показники, запропоновані ЮНВТО:

- для державної реалізації концепції сталого розвитку (наявність місцевої політики зі сталого розвитку в районі, реєстру місць, що представляють культурну цінність, реєстру місць, що представляють

- природну цінність, кількість туристичних комплексів, які мають еко-
ярилик або які беруть участь у програмі з управління
природокористуванням (EMAS або ISO 14000);
- для аналізу антропогенної діяльності (туристичні перевезення –
транспортування до і від місця відпочинку, внутрішні перевезення;
несуча місткість – використання землі, біорізноманітність і
туристична діяльність, використання енергії, використання води,
поводження з твердими відходами);
  - соціальний і культурний показник (співвідношення працівників, які
не проживають у цьому місці, до загальної кількості працюючих у
туризмі; середня тривалість контрактів для туристського персоналу;
відсоток території, що займають працівники, які не проживають у
цьому місці; кількість зареєстрованих крадіжок; співвідношення
населення – турист/господар);
  - економічний показник (сезонні коливання зайнятості в туристичній
сфери, сезонні коливання оренди житла, середня тривалість ночівель,
загальна житлова місткість на представника місцевого населення).[7]

Висновки до I розділу

У I розділі дослідження було досліджено поняття сталого розвитку та його базових принципів – під «сталим розвитком» розуміють такий розвиток, що задовольняє потреби сьогодення і гарантує таку ж можливість майбутнім поколінням. Як відомо концепція сталого розвитку включає три основні складові: економічну, соціальну та екологічну.

Також було визначено поняття туристичної дестинації та її характеристики. Для того щоб територія була дестинацією необхідне виконання наступних умов: наявність на цій території місць розміщення, харчування, розваг (повинен бути певний рівень якості послуг) і високорозвиненої транспортної системи; наявність визначних пам'яток, що цікавлять туристів (наявність фактора привабливості є одним з головних факторів конкуренції між дестинаціями, отже, повинна бути певна родзинка для залучення туриста на територію дестинації); наявність інформаційних (наприклад, глобальних інформаційних систем "Amadeus", "Galileo", "Worldspan", "Sabre") і комунікаційних систем, тому що це необхідний інструмент інформування туристського ринку про дестинації.

В останньому підпункті розділу описано показники та індикатори, за якими можна простежити рівень сталого розвитку туристичної дестинації, а саме:

- для державної реалізації концепції сталого розвитку;
- для аналізу антропогенної діяльності;
- соціальний і культурний показник;
- економічний показник.

РОЗДІЛ II. АНАЛІЗ ТУРИСТИЧНОЇ ДЕСТИНАЦІЇ «ДУБНО»

2.1. Туристичні ресурси DESTИНАЦІЇ та рівень їх використання

Туристичні ресурси – природно-кліматичні, соціокультурні, історичні, архітектурні й археологічні, наукові і промислові, видовищні, культові та інші об'єкти або явища, спроможні задовольнити потреби людини в процесі туристичної діяльності. Туристичні ресурси визначають формування туристичного бізнесу в тому чи іншому регіоні.

Туристично-рекреаційні ресурси – це компоненти географічного довкілля, об'єкти антропогенної діяльності, які завдяки таким властивостям, як унікальність, історична або художня цінність, оригінальність, естетична привабливість і лікувально-оздоровлювальна значущість, можуть бути використані для організації різноманітних видів рекреаційних занять.

На цьому етапі виокремлюють три типи туристично-рекреаційних ресурсів: історико-культурні, природні, соціально-економічні. [8]

Сутність туристичних та рекреаційних ресурсів полягає в тому, що вони слугують основою для формування туристичного продукту та його пропозиції. Загалом туристичними ресурсами вважається все, що можна використовувати в конкретному районі для організації туристичної діяльності та залучення туристів.

Дубенщина – екологічно чистий, рекреаційно-туристичний регіон України із збереженими та примноженими унікальною природою, самобутньою культурою, історико-архітектурною спадщиною; з високою освіченістю та духовністю громадян і відродженими традиціями самоврядності громад. Це територія, де забезпечуються і підтримуються сталий розвиток, рівні можливості для всіх мешканців та безпека їх життєдіяльності, міжнаціональна злагода, гармонія між містом і селом;

розвиток підприємництва та дружні і взаємовигідні зв'язки із сусідніми областями і країнами.

Дубенщина — перлина Волинського краю, земля славна своїм історичним минулим, архітектурними пам'ятками, людьми, які жили тут, обробляли землю, ростили дітей, боронили свій край від ворогів, примножували його багатства. Шляхами Дубенщини мандрували відомі діячі культури Герасим та Мелетій Смотрицькі, Іван Вишенський, гетьман Богдан Хмельницький, українські просвітителі Григорій Сковорода, Тарас Шевченко, Леся Українка.

На території Дубенщини розташовані 208 пам'яток історії, культури, архітектури та монументального мистецтва.

Тараканівський форт (інші назви — Дубенський форт, Нова Дубенська фортеця) — оборонна споруда, архітектурна пам'ятка 19 століття. Розташована неподалік від села Тараканів Дубенського району Рівненської області, в мальовничій місцевості над річкою Іква. Після третього поділу Польщі наприкінці 18 століття по лінії Збараж — Броди — Берестечко — Сокаль пройшов кордон між Російською та Габсбурзькою (з 1804 року Австрійською) імперіями. Для оборони своїх західних рубежів царський уряд приймає рішення про будівництво системи оборонних укріплень. Під містечком Дубно для захисту залізничної лінії Львів — Київ будується Дубенський форт, що став відоміший у наш час під назвою Тараканівський форт. Головним ідеологом будівництва низки укріплених районів став герой оборони Севастополя, військовий інженер-фортифікатор генерал-ад'ютант Едуард Тотлебен.

Перші випробування для форту припадають на роки Першої світової війни. На початку війни у 1915 році частини південно-західного російського фронту відійшли з форту після короткого бою, підірвавши кофри в рові, бункери на бойових позиціях та частину безпечних казематів. Влітку 1916

року під час Брусиловського прориву російські частини вибили з цих укріплень частини 4-ої австрійської армії. В цих боях загинуло 200 австрійських солдатів, які поховані біля форту. 1920 року, під час Польсько-радянської війни, війська Будьонного не змогли сходу вибити поляків з форту, в боях брала участь військова авіація та бронепοїзд «Хоробрий». Гарнізон форту під командуванням Віктора Матчинського бився в оточенні, допоки мав припаси, після чого вдало здійснив прорив. Під час Другої світової війни форт мало використовувався.

1965 року Міністерство торгівлі УРСР зробило спробу обладнати на базі форту склад консервованої продукції. Були проведені роботи з розчистки казематів, виготовлені стелажі, двері, проведено освітлення, але надмірна вологість і випаровування не дали можливості зберігати продукти. Штаб Прикарпатського військового округу також зробив спробу обладнати склад автотракторних запчастин. Були проведені трудомісткі підготовчі роботи, але від ідеї відмовилися з тієї ж причини.

16 вересня 2010 р. Українці і поляки спільно встановили на братській могилі польських стрільців, що обороняли форт від Червоної армії у 1920 р., пам'ятного хреста. Необхідні пошукові та відновлювальні роботи здійснили українські козаки з Рівного.[9]

Наразі форт знаходиться у стані руїн, оборонна споруда уся заросла кущами та зеленню. Проте це не зупиняє сучасних туристів відвідати архітектурну пам'ятку 19 ст. і з кожним роком все більше людей охоче приїжджають, щоб побачити пам'ятку. Особливо місце популярне серед молодят, що охоче фотографуються на фоні форту. Ні влада Рівненської області, ні району поки нічого не роблять, щоб хоч якось покращити стан пам'ятки, проте вказівний знак для знаходження пам'ятки на трасі Київ – Чоп уже встановлений.

«Козацький редут», створений у пам'ять загиблих козаків між селами Плоска та Семидуби під час визвольної війни українського народу під проводом Богдана Хмельницького у 1651 році. Сивими свідками двобою є кам'яні хрести, що понині сумують на чотирьох кутках редуту, могила козаків, каплиця і меморіал в центрі. Щороку в першу неділю липня на козацькому редуті збираються мешканці навколишніх сіл, Дубно, Волині і Тернопільщини, щоб вшанувати пам'ять героїв – козаків. Нинішнє покоління зробило поле між Пласкою та Семидубами своєрідним місцем духовного паломництва. З 2005-го року редут носить ім'я славного Івана Богуна. Пам'ятка знаходиться у відмінному стані. До редуту є також вказівка на трасі.[10]

Джерело (Купальня) Святої Праведної Анни — гідрологічна пам'ятка природи місцевого значення, вода витікає із крейдяного підвищення. Розташована на західній околиці села Онишківці Дубенського району Рівненської області. Знаходиться на території Скиту святої праведної Анни Свято-Миколаївського Городоцького жіночого монастиря. Цілющі властивості джерельної води з Онишківців відомі ще з 16 століття. Вода із джерела бактерицидна, зокрема, згубна для вірусу грипу, дуже швидко зупиняє зовнішню кровотечу, за 2-3 хвилини тамує зубний біль, дуже ефективна при ангіні і нежиті, парадонтозі, за кілька днів усуває кількарічну печію, нормалізує роботу тонкого й товстого кишечника, ефективна при хронічних захворюваннях шлунка і дванадцятипалої кишки. Кременева вода може знижувати рівень цукру у крові, виводити пісок з жовчного міхура та нирок, впливати на нормалізацію функції печінки та нирок, поліпшувати обмін речовин, значно поліпшувати загальне почуття. За переказами, купання в ньому допомагає від багатьох недуг, а також від безпліддя. Біля джерела облаштовані чоловіча та жіноча купальні. Кожного року до джерела приїжджають сотні людей, щоб окунутися у цілющі води.

Дерев'яна церква Собору Богородиці у с. Стара Косовиця. Достеменно не відомо скільки років церкві, проте вдалося віднайти інформацію, що вона зведена ще в 1771 році.

Замок князів Острозьких XVст. В м. Дубно – один із найстаріших замків України, який до цього часу несе у собі риси середньовіччя (суворі мури підземель зі склепіннями) парадного стилю (оздоблені ліпленням пишні палаци і такі ж зали).

Дубенський замок ніколи не був узятий приступом оскільки був міцно укріплений 73 гарматами і природно – річкою Іквою з її багатокілометровими заплавами.

Під стінами замку ламалися татарські списи і шведські шаблі. Тут зберігалися незліченні багатства привезених трофеїв: коштовний посуд, книги, картини, ікони, зброя і захисне озброєння, хутра, шкури і т.п.

Нині Дубенський замок є окрасою краю та одним із семи чудес замків України.

Сайт замку досить сучасний і подає багато інформації для туристів, як для українських, так і для іноземних. Сайт доступний на 4 мовах: українській, англійській, німецькій та польській. З цього можна зробити висновок, з яких країн приїжджає найбільше туристів, щоб відвідати Дубенський замок. Також на сайті пам'ятки є статистика відвідування замку (рис. 2.1.1).

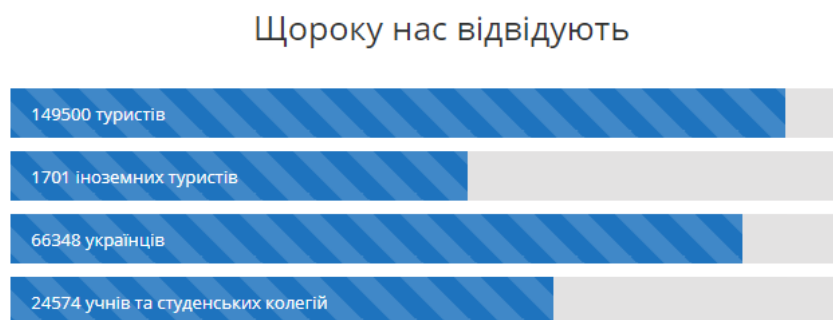

Рис. 2.1.1 Статистика відвідування Дубенського замку (з офіційного сайту пам'ятки)

На сайті пам'ятки також є віртуальний тур замку, промо відео, щоб зацікавити туристів, можливість замовити екскурсію і тд. Що дуже дивує, так це те, що у замку є також 3Д кінотеатр, де можна подивитись невеличкий фільм про пам'ятку.[11]

Костел бернардинів (нині Миколаївська церква ПЦУ) — храм у місті Дубно, заснований князем Янушем Острозьким. Будівництво костелу і монастиря (кляштору), які становили єдиний об'єкт, було розпочато 1617 року, закінчене 1629 року — при князеві Владиславові Заславському. При зведенні муру довкола монастиря утворилось 2 двори. Монастир бернардинів проіснував понад 200 років, до 1852 року. Невдовзі тут вже був православний Свято-Миколаївський собор. Роботи по реставрації фасадів та інтер'єрів почались 1869 року, завершилися 1875 року. Дах костелу, колись критий черепицею, а пізніше гонтами, покрили бляхою, добудували одну муровану та п'ять дерев'яних бань, стінний розпис в католицькому дусі перероблено на православний, латинські написи замінили слов'янськими, чотирьох римських пап перемалювали на чотирьох євангелістів. В 1909 році тут заснували жіночий православний монастир, який проіснував до 1920 року, коли будівлі знову були передані римо-католицькій єпархії. 1931 року тут розташувалась папська місія та духовна семінарія.

Свято-Георгіївська церква у місті Дубно. Будівництву Георгіївської церкви передували довгі приготування. Адже навкруги були болота, ліс, вода. Через річку Ікву було два містки, які зв'язували князівські землі з навколишніми невеликими поселеннями за шість верств від Сурмич, Гірниками та Злинцем. Жителі цих поселень не змогли самостійно збудувати свій храм. Церкву будували міщани Сурмич, селяни Гірник та Злинця, за допомогою князя. Активну допомогу надавали військові з князівських корогв. Недалеко від р. Ікви, на сухому пагорбі, оточеному деревами, розпочалися роботи по спорудженню церкви. 22 липня 1700 р., при наявності численних сімей парафіян, князівської знаті, священнослужителів, церква була освячена в ім'я святого Великомученика Георгія Побідоносця. Георгіївська церква охороняється державою як пам'ятка історії та культури.

Костел Святого Яна Непомуки — костел Луцької Дієцезії Римо-Католицької церкви в м. Дубно. Входить до складу Державного історико-культурного заповідника міста Дубно. Фарний костел (1830 р.), збудований місцевим парохом о. Алоїзом Осинським. Костел був замкнений місцевою комуністичною владою на підставі розпорядження районної ради в Дубно № 538 від 21.10. 1959 р. У приміщенні був зроблений спортзал місцевої спортивної школи. 28.07.1990 р. Будівля отримала статус пам'ятки архітектури.

Церква Святого Спаса на Кемпі (пол. Кєра — зарослий острівець) збудована для монастиря ЧСВВ у 1643 році. У 1839 році до її західного фасаду добудовано нову класицистичну дзвіницю. Натомість глухий аркатурний пояс під карнизом стіни, що обперізував храм і був однією з найприкметніших його особливостей геть знищений. Постановою Кабінету Міністрів України від 14.06.1993 р. № 444 Спасо-Преображенську церкву передано на баланс Дубенського державного історико-культурного заповідника.

По дорозі з Верби на Дубно розкинулось село Підлужжя. На лузі за селом біля автошляху Київ-Чоп, тече з криниці струмок. Тут часто зупиняються перехожі і проїжджаючи попити чистої свіжої води. Кажуть, що це джерело цілюще. А ще називають його Тарасовою криничкою. З покоління в покоління передається розповідь про те, що осінню 1846 року тут зупинився та присів відпочити Тарас Григорович Шевченко. Напився джерельної води – і пропала втома. Надав йому той цілющий струмок великої сили. Свято шанують жителі Дубенщини пам'ять про Великого Кобзаря. Дбайливі руки упорядкували Тарасову криничку, обсадили тополями. На цьому місці споруджено монумент (скульптор Борис Ричко), який відтворює картини з безсмертних творів поета.

Інші історичні пам'ятки Дубенського району:

- Миколаївська церква у с. Тростянець;
- Свята гора „Іспряча” або Божа гора поблизу сіл Тростянець та Залужжя, відома на Волині своєю чудодійністю;
- Храм святого Архангела Михаїла, с. Білоберіжжя;
- тесані кам'яні хрести на місцях поховань козаків, с. Клюки та с. Мирогоща;
- стоянка епохи палеоліту, с. Липа;
- поховання кулястих амфор біля с. Івання;
- давній курган біля с. Костянець;
- численні городища епохи Київської Русі: с. Листвин, с. Жорнів, с. Мирогоща.

Визначними є такі пам'ятки природи:

- масив ялин природного насадження, що знаходиться в околицях села Любомирка;

- двохсотлітня діброва в урочищі Олександрівка поблизу села Великі Сади;

- урочище Лиса гора неподалік села Мильча, де збереглися рідкісні види степової рослинності.

Сформованим туристичним продуктом у районі є щорічні масові заходи:

- районне свято «З народної криниці» – основний ресурс розвитку, популяризації, та підтримки народного мистецтва, етносу, традицій та обрядів.

- Козацький редут — вшанування пам'яті загиблих козаків у Визвольній війні українського народу під проводом гетьмана Б. Хмельницького.

- рок-фестиваль «Тарас Бульба» - культурно-мистецький проект, спрямований на розвиток та популяризацію вітчизняної молодіжної культури та естетики. Фестиваль сприяє піднесенню української національної ідеї серед молодих творчих сил, зростанню професійного рівня українських виконавців, продюсуванню та допомозі обдарованій молоді, пропаганді вітчизняних виконавців. За роком заснування є ровесником Незалежності України. Проходить щороку у липні. Є найстарішим рок-фестивалем України;

- кінно-спортивні змагання на базі Мирогощанського державного іподрому, що входить у п'ятірку кращих іподромів України, мають шалену популярність та збирають величезну кількість туристів.

Млинівщина – це екологічно чистий, рекреаційно-туристичний регіон України із збереженими та примноженими унікальною природою, самобутньою культурою, історико-архітектурною спадщиною; з високою

освіченістю та духовністю громадян і відродженими традиціями самоврядності громад.

Найвизначнішою пам'яткою архітектури державного значення є офіцина палацу графів Ходкевичів (XVIII ст.). У XVI столітті Млинів переходив від одного приватного власника до іншого. Достеменно не з'ясовано, коли Млинів став власністю Ходкевичів – роду, який походив з Великого князівства Литовського. Припускають, що це сталося в 1560-х роках і пов'язано з віленським каштеляном і великим гетьманом литовським Григорієм Ходкевичем. Містечко начебто було посагом його дружини Катерини Вишневецької.

Привертають увагу спеціалізовані місця, розкидані по всьому парку біля палацу. Одне із них – привабливий Templum, збудований у першій чверті XIX століття «з виразним романтизмом», за характеристикою Афтаназі. Найцікавіша паркова споруда, яка складалася в одне ціле з різних частин, кожна з яких мала свій дах. З боку річки Темплум завершувався ротондою з вікнами.

Попри парк і паркові будинки, все ж головними об'єктами млинівської резиденції Ходкевичів був власне палац і флігель праворуч від нього. Сам палац завершили будувати в перші роки XIX століття (хоча деякі частини добудовувалися значно пізніше) і мав він риси класицизму за модою тих часів. Це була монументальна мурована отинькована споруда з 6 колонами на головному вході. До колонади з обох боків і по центру підходили під'їзні доріжки. Спочатку ця споруда призначалася для музичних цілей, а потім використовувалася як господарська і літній салон. Була тут також кав'ярня, покої, що свідчить про багатофункціональність споруди. Місце, де гості вражалися заможності і щедрості господарів.

На початку XX століття тодішнього власника маєтку Мечислава Ходкевича із родиною не було у палаці. Ним порядкував не дуже

добросовісний адміністратор. За той час із палацу зникло трохи речей, серед яких порцелянові та срібні вироби з символікою Ходкевичів тощо. У 1915 році палац опинився у вирі війни. Тут пролягав фронт між австро-угорською та російською арміями. За час війни в маєток потрапило 138 артилерійських снарядів. Палац був дуже сильно пошкоджений і згодом його довелося розібрати. Колекції, правда, залишилися недоторканими. Втратилися тільки окремі предмети. У 1919 році у маєтку проживали мати власника Юлія Ходкевич і її дочка Софія. 28 травня їх замордували «революційні нападники». Палац сплюндрували, а колекції розграбували. Після 1920 року залишки колекції перевезли до маєтку під Львовом, а архів – у Львів та Краків.

Більшість споруд у маєтку збереглися після Першої світової війни. Флігель був повністю відновлений і став використовуватися, палац покрили новим дахом, хоч він уже перебував у занедбаному стані. Про те, як і куди розійшлися колекції млинівського маєтку Ходкевичів, можна довго розповідати. Щось було закладено в банк, дещо – в музеї та архіви. Багато вкрадених речей продавали. Після Другої світової палац повністю розібрали, на його місці збудували зооветеринарний технікум. У 1970-х роках у приміщенні флігеля відкрили Млинівський краєзнавчий музей. У музеї працює досить мало персоналу, виділяється мало коштів на його підтримку. Але працівники музею все одно постійно проводять екскурсії для бажаючих, а також іноді влаштовують нічні екскурсії з інтерактивами. Збереглися також *Templum* і філософський будиночок.[12]

Млинівська резиденція – один з найкраще збережених шляхетських маєтків Волині. Його варто відвідати, щоб поринути у дух старовини і шляхетську атмосферу. Хоча минули часи і багато чого втрачено, Млинів може слугувати добрим зразком аристократичної культури Волині.

Неподалік від палацу знаходиться Свято-Покровська церква із дзвіницею-пам'ятки архітектури першої половини XIX століття.

До пам'яток архітектури місцевого значення належить дерев'яна Свято-Покровецька церква села Добрятин (рік побудови невідомий); дерев'яна церква Бориса і Гліба села Коблин (1887р.); церква Різдва Пресвятої Богородиці села Смордва (1787р.).

У районі є 67 пам'ятників, братських могил, пам'ятних знаків, встановлених на честь земляків, які загинули у роки Великої Вітчизняної війни, воїнів УПА, загиблих у Афганській війні.

У Млинові знаходиться могила великого єврейського просвітителя, філософа, релігійного діяча вченого Аарона Перлова, до якої щороку приїжджають паломники-хасиди.

Недалеко від Млинова розташовані об'єкти природно-заповідного фонду — урочище «Хвороща», гідрологічні заказники «М'ятин» і «Добрятин».

Невід'ємною частиною Млинова є річка Іква. Завдяки цьому у містечку популярний сезонний літній пляжний відпочинок. У Млинові є до 5 пляжів, 2 з них об'лаштовані для відпочинку туристів та місцевих, на них працюють рятувальники, встановлені місця відпочинку та харчування.

2.2. Туристична та соціальна інфраструктури дестинації

Інфраструктуру окремого територіально-туристичного центру дослідники М. Рутинський і О. Стецюк розглядають у такому поєднанні послуг:

- з переміщення туристів (і в межах регіону відвідування, і транзитним проїздом його територією) різними видами транспорту;
- з надання розміщення (заклади розміщення туристів: готелі, мотелі, хостели і тд.);
- гастрономічні (забезпечення туристів харчуванням);
- екскурсійні (послуги екскурсоводів, перекладачів, супровідників груп);
- рекламно-інформаційні й збутові (послуги закладів із бронювання місць на транспорті, у засобах розміщення, інформаційно-туристичних центрах, рекламних агентствах, медіа, видавництвах та ін.);
- із задоволення пізнавальних, розважальних і побутових інтересів;
- торговельних підприємств;
- юридичних, банківських і страхових установ;
- контрольно-адміністративних органів (прикордонних, митних, міліцейських служб та ін.).[6]

Розвиток соціальної інфраструктури повинен відповідати високим стандартам обслуговування, адже турист, віддалений від постійного місця проживання і максимально звільнений від повсякденних турбот, вимагає ефективного обслуговування у вільному часопроведенні. Тут вагоме місце належить закладам розміщення туристів, громадському харчуванню, побутовому обслуговуванню. Саме вони можуть створювати якісні параметри особистого споживання людини, яка відпочиває.

На території колишнього Дубенського району досить густа сітка автодоріг. 32.53% доріг (без міста Дубно) – у критичному стані. Є два магістральні шляхи:

- Доманове – Ковель – Чернівці – Теремблече (протяжністю 40 км);
- Київ – Чоп (протяжністю 50 км).

Протяжність автомобільних доріг загального користування на території Дубенського району – 519,6 км. У їх числі: міжнародних – 144,9 км, районного значення - 86,3 км.

Зовнішні та внутрішні зв'язки колишній Млинівський район здійснює автомобільним транспортом. Головними є автошляхи: державного значення – Доманово-Ковель-Чернівці-Теремблече та територіального значення – Рівне-Млинів-Берестечко-Буськ-Перемишляни. Загальна протяжність доріг Млинівського району - 935.7 км, 26.02% доріг у критичному стані. Загальна протяжність вулиць і доріг комунальної власності - 625.5 км, в тому числі: з твердим покриттям – 205.79 км, з ґрунтовим покриттям - 419.71 км. Загальна протяжність доріг загального користування – 321 км.

Протяжність залізничної колії Львівської залізниці у Дубенському районі складає 50 км. Залізнична станція Дубно підпорядкована відокремленому підрозділу «Рівненська дирекція залізничних перевезень» Львівської залізниці. На території району розташовані 3 залізничні станції та 8 зупиночних пунктів. За добу по залізничній колії проходять 10 електропотягів із зупинками на всіх станціях і пунктах та 6 пасажирських потягів які зупиняються на станції Дубно. Станція Смига приміського сполучення немає. Станція Дубно розміщена на ділянці «Здолбунів-Красне». До станції Здолбунів 43 км. Здолбунів – це важливий залізничний вузол Західної України, одна з найбільших вузлових станцій на Рівненщині. Через місто курсують потяги у різних напрямках України. Залізнична

станція Здолбунова має пряме сполучення із 9 областями України та зі столицями сусідніх держав – Польщі, Білорусії та Росії.

Автобусним сполученням охоплені 96,2% населених пункти Дубенського району. Пасажирські перевезення здійснюють приватні перевізники. Маршрутна мережа Млинівського району включає 24 приміських, 24 міжміських, 15 обласних та 1 транзитний міжнародний маршрути.

Млинів та Дубно знаходиться від Рівного на відстані, що можна подолати за 20-25 хв на легковому автомобілі.

Неподалік від Рівного знаходиться аеропорт. Аеропорт «Рівне» (IATA: RWN, ICAO: UKLR) — український аеропорт, побудований 1944 року, почав роботу як пасажирський 1945-го. Знаходиться в селі Велика Омеляна за 4 км у південно-західному напрямі від Рівного (Дубенська траса). На 2016 рік аеропорт об'єднує роботу 16 служб та відділів, які обслуговують пасажирів, вантажний транспорт, чартерні рейси, кафе, автомобільний вантажний транспорт, оптову торгівлю паливом. На підприємстві працює понад 100 працівників.

10 липня 2016 року вперше за останні 10 років виконано пасажирський рейс за маршрутом Рівне — Анталія. (Не враховуючи чартерних нерегулярних рейсів приватної авіації). З цього часу авіакомпанія Bravo Airways виконує щотижневі недільні рейси за означеним маршрутом в обидві сторони. Замовником чартерних рейсів є туроператор TPG. У 2016 році аеропорт Рівне прийняв 6997 пасажирів. У 2015 р. Повітряна гавань обслужила тільки 394 пасажирів. Зростання пасажиропотоку в аеропорту Рівного стало можливим завдяки запуску чартерних програм. У липні 2016 року авіакомпанія Bravo Airways почала польоти за маршрутом Рівне — Анталія. У жовтні перевізник запустив чартерні рейси до Хургади та Шарм-ель-Шейх.

Загальна кількість закладів харчування та торгівлі лише у Дубенському районі складає 283 одиниці (Додаток 2). У самому місті Дубно знаходиться 20 закладів харчування (кафе та ресторани). Мабуть, найбільш популярним є готельно-ресторанний комплекс «Візит», що знаходиться у с. Панталія на трасі Київ-Чоп, приблизно 5 хв автомобілем від м. Дубно. У Млинівському районі нараховується 42 заклади харчування. Найбільш популярним є ресторан та нічний клуб «Монако» у Млинові.

У місті Дубно є велика кількість закладів торгівлі та послуг. Серед них: магазин господарських товарів «Забрама», магазин електроніки «Тетра», магазин дитячих іграшок «Казка», магазин комп'ютерних товарів «Комп'ютерний всесвіт», магазин меблів «Ясен», магазин побутової техніки «Комфорт», магазин вогнепальної зброї «Мисливець», магазин мережі «Алло», продуктовий магазин «Наш магазин», магазин косметики «Ева», магазин одягу «Чапа-лапа» та багато інших.

Щодо надання послуг, то у Дубно працює сервісний центр обслуговування комп'ютерів та телефонів «Компакт Комп'ютер», поремонтувати взуття можна у майстерні №1 «Ремонт взуття» та у майстерні «Чобіток». Також у Дубно працює італійська хімчистка одягу «Perfetto». У Дубно нараховується велика кількість перукарень, наприклад «Міледі», «Престиж», «Ольга», «Імідж», «Стиль» та інші. У Дубно також працює СТО «Авто комплекс». По місті Дубно розташовано 6 автозаправочних станцій: «Укрнафта» (2 станції), «АНР», «ОККО», «WOG», «ОЛАС».

У Млинові є також достатня кількість закладів торгівлі. Наприклад, продуктовий магазин «Економ», магазин електроніки «Дарунок», магазин посуду «Брама», комісійний магазин «Б/У тік», супермаркет «Наш Край», магазин одягу «Kids Style», ювелірний магазин «Рубін», аптека «Тетрамед», торговий центр «Аграрій».

Щодо надання послуг, то у Млинові є магазин електроніки «Дарунок», де можна поремонтувати комп'ютерну техніку та мобільні пристрої. Ремонт і обслуговування автомобілів здійснюється у сервісному центрі «Авто світ». У Млинові розташовано дві автозаправочних станції «Журавлина» та «Укрнафта».

Окрім цього, у селищі є мийка машин світового бренду «Lux Wash» із Італії. У Млинові нараховується велика кількість перукарень, серед них «Панночка», «Чик-Чик» та інші.

У Дубно та Дубенському районі загалом 6 закладів розміщення, які можуть приймати закордонних туристів: готель «Дубно», готель «Antique House», готель «Гостинний боцюн», готель «Едем», міні-готель «Фермерська хата», готельно-ресторанний комплекс «Візит». Серед них перші 3 представлено на міжнародному сайті для бронювання Booking.com. Вартість коливається від 150 грн до 800 грн за одну ніч. Також у районі є велика кількість закладів розміщення уздовж доріг та автомагістралей (Додаток 3).

На території Млинівського району майже немає закладів розміщення. Мабуть, причиною цього є нижчий рівень транспортної доступності району в порівнянні із Дубенським, а також менша кількість населення, адже Дубно це місто, а Млинів лише селище міського типу. У смт Млинів є можливість розміститись лише у номерах, що здаються на базі водної спортивної школи.

Туристичні маршрути по території Дубенщини (інформація із статті «Розвиток туризму на теренах Дубенського району» на сайті Рівненської обласної державно адміністрації [19]):

1. Наш край з найдавніших часів: Липа, Костянець, Листвин – Мирогоща – Дубно (перші поселення, давньоруське городище, музей В.Поліщука, садиба (краєзнавчий музей) родини Шумовських).

2. Наш край в період Визвольної війни українського народу під проводом Б. Хмельницького: Дубно – Козацький редут – Божа гора (замок 15 століття, козацькі могили, чудодійна гора «Іспряча»).

3. Духовні святині: Дубно – Храми та монастирі Дубенського району – Джерело Св. Анни (храми та монастирі міста, цілюще джерело в с. Онішківці).

4. Дубенщина в період світових воєн: Дубно – Тараканів – Птича – Вербка (краєзнавчий музей, Тараканівський форт, танкова битва, події I-II світових воєн).

5. Історія УПА: Дубно – Майдан – Гурби (краєзнавчий музей, центр визвольної боротьби, битва 1944 року, пам'ятний знак воїнам УПА).

Щодо екскурсійних послуг, то зазвичай Дубно і його околиці є одними із пунктів у турах по західній Україні. Наприклад, тур «Волинське тріо. Луць – Дубно – Тараканів, «Заповідний тур. Шацькі озера + Тунель кохання», «Янтарний тур. Волинь + Білорусь», тур «Замки західної України», тур «Привиди Дубно і Базальтові стовпи», тур «Тараканів, Дубно + Тунель кохання», тур «Тунель кохання + замки Волині» і тд. Всього на всеукраїнському сайті IgoToWorld.com було представлено 24 актуальних тури, частиною яких є Дубно та його околиці. Найбільше турів починалися із міста Київ або Харків.

Українські туристичні агентства, що пропонують тури у Дубно: «Anga Travel» (м. Київ), «Відвідай» (м. Львів), «ТамТур» (м. Бровари), «Аккорд-Тур» (м. Київ), «KrainaUa» (м. Київ) та інші.

На жаль, інформації щодо екскурсій та турів до Млинова не представлено. Проте з власного досвіду знаю, що найчастіше до Млинова їдуть школярі із усього району на одноденні екскурсії.

Щодо туристичних агентств, то у місті Дубно пропонують в основному тури за кордон та гарячі путівки. Це підприємства: туристичне агентство «Подорожуй з нами», туристична фірма «Мега Тур», туристичне агентство «РоксіТур», тур агенція «ARV» та інші. У смт Млинів також пропонують лише путівки за кордон та гарячі тури, це наприклад туристичне агентство «Баліна».

Щодо індивідуальних послуг екскурсоводів та гідів, то у місті Дубно їх небагато, проте їх можна легко знайти через пошук у мережі Інтернет. Окрім того, власні екскурсоводи є у Дубенському замку. У Млинові, на жаль, послуг такого виду немає, але звичайно у Млинівському краєзнавчому музеї власні екскурсоводи є.

Щодо сфери розваг, то у місті Дубно є один 3D кінотеатр «Hollywood», Дубенський РБК, у якому постійному дають концерти та показують вистави різноманітні артисти, коміки та групи, відпочинково-розважальний клуб «Дуплет», кафе-бар «Перлина», стадіон «Спартак».

Туристичний інформаційний офіс Дубенського району розташований у селі Підлужжя на Шевченковому джерелі. У ньому можна отримати корисну інформацію про Дубенський край: найбільш визначні місця та культурні події. Придбати сувенірну продукцію від майстрів Дубенського краю. Працівник офісу допоможе вирішити побутові поради щодо проживання та харчування на території району.

У Млинові серед місць сфери розваг слід виділити стадіон «Колос», на якому постійно приймає футбольні матчі Рівненський футбольний клуб «Верес», Млинівський будинок культури, молодіжний клуб «Монако».

Поштові послуги та послуги електрозв'язку у Дубенському районі надають Центр поштового зв'язку №2 Рівненської дирекції УДППЗ «Укрпошта» та Районний центр Телекомунікації № 123 м. Дубно Рівненської філії ПАТ «Укртелеком».

На території району працюють такі оператори стільникового зв'язку: Vodafone, Київстар, Lifecell.

Дубенська діляниця ПАТ «Рівнеобленерго» забезпечує Дубенський район електроенергією. Постачання газу здійснює Дубенське управління з експлуатації газового господарства. У районі функціонує 5 комунальних підприємств.

46 населених пунктів забезпечені централізованими системами водопостачання, 5 – каналізації, 74 – природного газу. У 29 населених пунктів регулярно доставляється скраплений газ. Основним видом твердого палива є місцеві торф і торфобрикети.

Фінансові структури в районі представлені відділеннями: Приватбанку, Ощадбанку України.

Навчально-виховний процес у Дубенському районі здійснюють 74 навчальних закладів:

- 15 загальноосвітніх навчальних закладів I-III ступенів,
- 17 загальноосвітніх навчальних закладів I-II ступенів,
- 4 загальноосвітніх навчальних закладів I ступеня,
- 10 навчально-виховних комплексів «Загальноосвітній навчальний заклад - дошкільний навчальний заклад»,
- 25 дошкільних навчальних закладів,
- 2 позашкільні навчальні заклади (районна станція юних туристів та Будинки учнівської молоді),
- 1 вечірня загальноосвітня школа III ступеня,.

Діє вищий навчальний заклад I-II рівнів акредитації – Мирогощанський аграрний коледж, який готує молодших спеціалістів за напрямками: електроніка, електромеханіка; сільське господарство,

лісництво; транспорт, машинобудування, логістика. Фахову підготовку ведуть 103 викладача. Щороку коледж випускає близько 300 фахівців.

Щодо охорони здоров'я, то у Дубенському районі працюють:

- комунальний заклад «Дубенська центральна районна лікарня» (м. Дубно, вул. Львівська, 73) на 338 ліжок стаціонару;

- комунальний заклад «Дубенський районний центр первинної медико-санітарної допомоги» (м. Дубно, вул. Львівська, 73), що включає 64 фельдшерсько-акушерських пункти та 10 амбулаторій загальної практики сімейної медицини в с. Вербка, с. Варковичі, с. Соснівка, с. Княгинин, с. Івання, с. Семидуби, с. Берег, с. Сатіїв, с. Мирогоща та смт Смига.

Лікувально-профілактичну допомогу населенню надають 115 лікарів, 448 працівники середнього та 217 молодшого медичного персоналу.

На території Млинівського району розташовано 32 загальноосвітні навчальні заклади, в яких навчається 4467 учнів (чисельність педагогічних працівників - 833). Всі вони перебувають у комунальній власності. Функціонує 19 дошкільних навчальних закладів, в яких виховується 1109 дітей, рівень охоплення дітей дошкільною освітою становить 44%. Реалізуються заходи програми «Шкільний автобус». Організовано підвіз для 1028 дітей або 98.5% до потреби 15 шкільними автобусами та рейсовими автобусами за рахунок укладання угод з перевізниками.

У сфері охорони здоров'я функціонують Млинівська центральна районна лікарня (на 160 ліжок), Острожецька районна лікарня (на 30 ліжок) та комунальний заклад «Млинівський районний центр первинної медико-санітарної допомоги», 9 амбулаторій та 35 ФАПів, які надають допомогу на 510 відвідувань за зміну. Функціонує відділення швидкої екстреної допомоги медицини катастроф, яке перебуває у комунальній власності обласної ради і фінансується з обласного бюджету.

Щодо закладів культури, то у Млинівському районі є Млинівський центр дозвілля, Млинівська музична школа, Млинівська художня школа, Млинівський краєзнавчий музей, 42 клубних заклади, 33 бібліотечні заклади.

2.3. Демографічний потенціал як ресурс для розвитку туризму в дестинації

Чисельність населення колишнього Дубенського району (станом на 2016 рік) складає 45 654 особи. Вікові групи: до 15 років – 18,3%, 16 – 59 років – 59,8%, старші 60 років – 21,9 %. Національний склад: 98,9 % - українці. Кількість зареєстрованих безробітних, які перебували на обліку в Державній службі зайнятості Дубенського району (тут і надалі включаючи дані по м. Дубно), на кінець березня 2016р. Становила 1245 осіб. У загальній кількості безробітних 52,1% – особи, які проживають у сільській місцевості, 50,7% – жінки, 36,1 % – молодь у віці до 35 років. Кількість вільних робочих місць, заявлених роботодавцями до Державної служби зайнятості, на кінець березня 2016 р. Становила 138. При цьому, навантаження зареєстрованих безробітних на одне вільне робоче місце, вакантну посаду складало 9 осіб. За сприяння Державної служби зайнятості у березні 2016р. Було працевлаштовано 119 зареєстрованих безробітних.

Чисельність наявного населення колишнього Млинівського району станом на 1 січня 2018 року склала 37,4 тис. Осіб (3,2 відс. Населення області), в т.ч. міського – 8,4 тис. Осіб, сільського – 29,0 тис. Осіб. Загальна чисельність пенсіонерів району станом на 01.01.2014 становила 10364 осіб. Чисельність населення працездатного віку в районі складає 21.6 тис. Осіб або 56.5% від загальної чисельності населення. У сферах економіки району зайнято 4.6 тис. Осіб або 21.3% населення працездатного віку, тобто є резерви щодо залучення робочої сили. Кількість зареєстрованих безробітних станом на 01.01.2018 становить 281 особа.

Кількість туристів, що відвідують Дубно та Дубенський район складає 149 500 туристів на рік, серед них 1701 іноземних туристів. Основні туристичні потоки йдуть із Польщі, Німеччини. Щодо статистики Млинівського району, то, на жаль, таких даних знайти не вдалось. Це

говорить про низьку відвідуваність району туристами, особливо іноземними.

Оскільки більша частина населення Дубенського району проживає саме у сільській місцевості, у районі популярний зелений туризм. Жителі району самі влаштовують гостинні двори та садиби та заохочують туристів. Якщо ви втекли від міської метушні та бажаєте відпочити у тихому затишному місці, далекому від міських тривог та турбот завітайте до однієї із гостинних сільських агросадіб на території Дубенщини. Привітні господарі запропонують Вам широкий вибір розваг, а саме: прогулянки кіньми (верхи та бричкою влітку, на санях взимку), лижні прогулянки зимовим лісом; збирання грибів, ягід, лікарських трав у літній період; риболовлю, прокат рибальського спорядження; катання на човні. Також за бажанням можлива організація пікніків у лісі та садку, екскурсії по цікавих історичних та культурних місцях Дубенщини та сусідніх районів та надання транспортних послуг. Гості садиби мають змогу покуштувати неперевершені страви традиційної української кухні. Саме для цього в Дубенському районі функціонує 4 агросадиби:

- Агросадиба «У Андрія», господар Михашук Андрій Миколайович, в с. Бондарі Дубенського району;

- Агросадиба «Ганнуся», господиня Михашук Ганна, в с. Бондарі Дубенського району;

- Агросадиба «Хутір Касень», господиня Радчук Вікторія Валеріївна, в с. Повча Дубенського району;

- Садиба-музей «Біла хата», господиня Загальська Леокадія Михайлівна, в с. Вербка Дубенського району (садиба облаштована старожитностями в українському стилі 18 – поч. 19 століття).

Щодо Млинівського району, то там також поступово розвивається зелений туризм, проте інформації про садиби поки що в інтернеті відсутні.

Проте є інша гілка туризму, що може зробити Млинівщину центром туризму – паломництво. Щороку наприкінці вересня місто Умань перетворюється на туристичну мекку. Сюди з'їжджаються хасиди для святкування Нового року. Саме в Умані похований засновник брацлавського хасидизму Цадик Нахман. Проте невдовзі центр святкування може переміститися в Млинів, адже саме тут знаходиться могила равина, проповідника, якого за життя називали святим, а саме Аарона II Перлова (1802-1872), нащадка, онука відомого Ребе Аарона I Перлова (1736-1772), філософа, просвітителя, якого вважають одним із перших засновників хасидизму у світі, зокрема однієї його течії. Після смерті Аарон II Перлов був похований в Млинові на Рівненщині, де могила знаходиться до сьогодні і є місцем паломництва. За останніми даними, хасиди уже придбали будівлі у Млинові і невдовзі зроблять із неї готель для паломників.

Реакція населення на потоки хасидів до Млинова більш позитивна, ніж негативна. Населення уже зараз розуміє, що це принесе селищу додатковий дохід та розвиток. Хоча з іншого боку, жоден житель селища не хоче, щоб це занадто швидко розвивалось, щоб хасиди володіли великою кількістю нерухомості, адже тоді селище уже не буде належати корінному населенню.

2.4. Оцінка рівня сформованості туристичної дестинації «Дубно»

Для управління регіональним розвитком туризму важливим є поняття «життєвий цикл» розвитку дестинації, який триває в середньому не менш 20 – 25 років. Умовно можна виділити вісім фаз розвитку туристської дестинації:

1. Дотуристська фаза: привабливість дестинації полягає в тому, що туризм 48ен і позитивно, ні негативно не вплинув і не змінив територію.

2. Фаза формування основ туристської інфраструктури: початок залучення туристів до краси недоторканої природи й самобутньої культури дестинації, зростання чисельності рекреантів, реакція сектору бізнесу.

3. Фаза активного просування дестинації на ринку. Управлінці, місцева влада вживають заходів щодо забезпечення відпочинку туристів і реклами дестинації, наслідком чого є стійке зростання туристських потоків. У результаті формується туристський ринок. Сектор бізнесу вкладає кошти в інфраструктуру дестинації. Проводиться політика активного просування дестинації на ринку, відбувається подальше збільшення потоку туристів.

4. Фаза зміни вигляду дестинації. Інфраструктура не витримує обсягів прибуття туристів, великі інвестиції в туризм: будуються магазини, бари, готелі, казино, тобто всі необхідні засоби обслуговування, здатні змінити вигляд дестинації.

5. Фаза уніфікації дестинації. В дестинацію, завдяки створенню нових робочих місць і попиту на робочу силу приїзять працювати, осідають нові люди з інших регіонів і навіть країн, вносячи свої звичаї, культуру. У результаті починаються конфлікти між ними й місцевими жителями (виникають соціальні, екологічні, економічні проблеми). Хоч туристи й продовжують прибувати, але їхні потоки стабілізуються, дестинація вже не так приваблює, більше не є модною, попит на її продукти вже не збільшуються, вона, як і інші, стає звичною, уніфікованою.

6. Фаза зниження уваги до дестинації. Падіння уваги інвесторів до об'єктів дестинації у зв'язку зі скороченням потоків туристів. Рекреанти воліють відвідувати нові, цікаві, незвичайні місця, а не типові дестинації.

7. Фаза збитковості дестинації. Туристичний продукт дестинації стає не привабливим, засоби обслуговування практично не використовуються (наприклад, не відвідуються кафе й ресторани, пустують готелі) і, як наслідок, зазнають збитків.

8. Фаза диверсифікації туристичного продукту дестинації. Знижки, нова цінова політика або нова ідея розвитку дестинації – пошук та створення нових туристичних продуктів. Для управління регіональним розвитком, органів місцевого самоврядування стоїть завдання створити механізми диверсифікації, здатні продовжити життєвий цикл туристської дестинації. Тут можуть бути застосовані диверсифікаційні форми, означені термінами «блоки розвитку» та «вертикалі дії», за допомогою яких окреслюються оптимальні територіально-функціональні зв'язки між галузями для відновлення конкурентних переваг даної дестинації.[4]

На даний момент також можна зробити висновок, що туристична дестинація «Дубно» знаходиться на другій фазі розвитку, а саме на фазі формування основ туристської інфраструктури.

Для того щоб територія була дестинацією необхідне виконання наступних умов: наявність на цій території місць розміщення, харчування, розваг і високорозвиненої транспортної системи; наявність визначних пам'яток, що цікавлять туристів; наявність інформаційних і комунікаційних систем, тому що це необхідний інструмент інформування туристського ринку про дестинації.

Наявність на території туристичної дестинації Дубно місць розміщення, харчування, розваг і високорозвиненої транспортної системи; наявність визначних пам'яток, що цікавлять туристів було підтверджено у попередніх підрозділах.

Щодо наявності інформаційних і комунікаційних систем, то так як туристична дестинація знаходиться лише на другій фазі розвитку - фазі формування основ туристської інфраструктури, то дестинація ще мало представлена в глобальних інформаційних системах. Проте, на міжнародному сервісі з бронювання закладів проживання Booking.com уже є 4 варіанти помешкань, які доступні у м. Дубно.

З наведених вище умов, можна стверджувати, що Млинівський та Дубенський райони можна назвати туристичною дестинацією «Дубно», адже там наявні місця розташування, харчування, розваг, поки не високорозвинена, але наявна транспортна система, велика кількість історичних та природних пам'яток. Поки що на низькому рівні знаходяться інформаційні та комунікаційні системи.

Також, з описаних у попередньому розділі типів туристичних дестинацій, «Дубно» відноситься до другого типу, а саме не столичні міста, які мають високий ступінь привабливості завдяки своїй історії, культурі, науці.

Аналіз наявних рекреаційних ресурсів Дубенського та Млинівського районів та розвинутої на їх базі інфраструктури дозволив виділити три основні типи туристичного продукту, який пропонується у дестинації: літнього відпочинку (переважно на базі сільського зеленого туризму), водний та пізнавальний туристичний продукти.

З метою отримання даних про пріоритети відпочинку споживачів туристичних послуг, було здійснено опитування жителів Рівненської області з різних районів. Більшість туристів сприймають Дубенщину та Млинівщину як туристську дестинацію, що спеціалізується на сільському туризмі – 37% вважають її найкращим місцем для відпочинку на селі. Водночас, менше туристів відзначили дестинацію як привабливу для культурного туризму, що пропонує привабливі історичні пам'ятки та об'єкти (32%). Ті туристи, які готові витратити свій час і гроші в

агросадибах дестинації, зосереджені на природних цінностях: унікальних ландшафтах, чистому повітрі. Наявність натуральної їжі розглядають як ключові конкурентні переваги регіону. Привабливе природне середовище названо основною причиною вибору дестинації Дубно як місця для відпочинку на селі. Слід зазначити, що 69% відвідувачів дізнаються про агросадиби від своїх друзів, знайомих і родичів. Другим за значимістю джерелом інформації про сільський туризм є Інтернет (17 %). Інші джерела ще менш значимі: телевізор (5,7 %), туристичні агентства (6,8 %), газети (3,2%) і туристичні гіді (1,1 %). Цікаво, що в секторі сільського туризму багато випадків партнерства між постачальниками послуг. Відносини між власниками агросадиб засновані на партнерстві, а не на жорсткій конкуренції. Проте дані відносини ще рано класифікувати, як туристичні кластери, це скоріше хороші відносини між односельчанами або сусідами, аніж туристичні бізнес-відносини.

З метою отримання даних про пріоритети відпочинку споживачів туристичних послуг, науковцями О. Я. Романів, Т. С. Трусова, О. І. Твердохліб було здійснено опитування 420 жителів Рівненської області з різних районів. Результати опитування дозволили виявити, які саме райони області порадили би респонденти для тих, хто бажає відпочити в сільській місцевості на Рівненщині. Так, на першому місці виявився Дубенський район – його порадили 85 % респондентів. Близько 68 % порадили Демидівський, Млинівський та Березнівський райони. Ці показники засвідчують про певний рівень лояльності споживачів до сільського туристичного продукту різних районів області. Під лояльністю розуміється віддання переваги споживачем певному туристичному продукту або послугі, що формується в результаті узагальнення емоцій, думок, відчуттів відносно цього продукту або послуги. Зокрема, лояльність споживачів – це їх схвальне ставлення до продуктів, послуг, сервісу, торгової марки, логотипу, зовнішнього вигляду агросадиби, її власників і обслуговуючого

персоналу, місцевості тощо. Схвальне ставлення або тенденція обирати туристичний продукт виявляється в діях покупців. Існують різні види лояльності споживачів, зокрема, дані дослідження дозволили встановити рівень перцепційної лояльності. Перцепційна лояльність (perceptual loyalty) акцентує увагу на таких аспектах, як думки покупців та їх оцінки. Це дає змогу виявити їх відношення до бренду, зокрема, зацікавленість, задоволеність, почуття гордості, ступінь довіри тощо.

Проаналізувавши перцепційну лояльність споживачів у територіальному аспекті, порівняли її з агротуристичним потенціалом регіонів. Для цього використали результати досліджень. За сумою бальних оцінок по таких групах факторів як природні, історико-культурні, соціально-економічні, інформаційні, інфраструктурні та іміджеві авторами було отримано узагальнюючі показники агрорекреаційного потенціалу районів. Найвища оцінка у Рівненському та Дубенському районах.

Співставимо отримані оцінки агрорекреаційного потенціалу із рівнем перцепційної лояльності споживачів до місцевих сільських турпродуктів, які були отримані за результатами маркетингового дослідження (рис. 2.4.1).

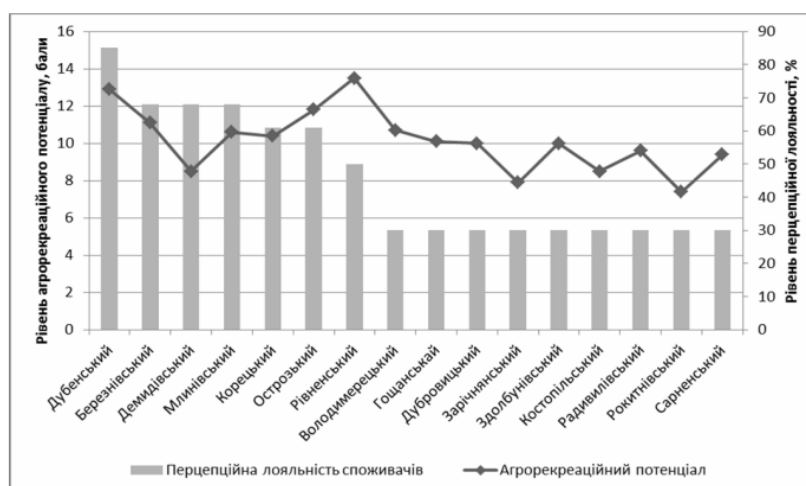

Рис 2.4.1 Агро рекреаційний потенціал та попит сільський туристичний продукт у районах Рівненської області (з дослідження О. Я. Романів, Т. С. Трусова, О. І. Твердохліб)

Отже, при порівнянні лояльності споживачів до сільського туристичного продукту району та наявного агрорекреаційного потенціалу Рівненської області, який до певної міри визначає пропозицію такого турпродукту, виявлена невідповідність: не обов'язково високий агрорекреаційний потенціал району співпадає із високим рівнем лояльності споживачів до сільського турпродукту. На підставі цього можна запропонувати систему пріоритетів рекреаційного розвитку Рівненської області з відповідним виділенням переліку груп рекреаційних територій із схожими характеристиками, проблемами та потребами, відповідно до яких необхідним буде застосування різних стратегій розвитку. Запропоновано наступне групування районів з відповідною пріоритетністю стратегій розвитку сільського зеленого туризму у них:

1 група – райони, що характеризуються значним агрорекреаційним потенціалом та високим рівнем лояльності споживачів, а відповідно й достатньо сформованим потенційним попитом. Пропонується застосування, як найбільш ефективної стратегії інтенсивного росту сільського зеленого туризму (Дубенський, Млинівський, Березнівський райони).

2 група – привабливі для споживачів та певною мірою освоєні з рекреаційної точки зору райони приміського відпочинку (Рівненський, Здолбунівський, Радивилівський, Сарненський, Володимирецький райони).

3 група – райони, що пропонують традиційний історико-культурний туристський продукт (Корецький, Острозький райони) та послуги оздоровчої рекреації на водних об'єктах (Демидівський район).

4 група – мало відомі споживачам в агротуристичному плані території, які володіють суттєвим агрорекреаційним потенціалом і зможуть в майбутньому розширити пропозицію сільського тур продукту Рівненської області, рекомендовано стратегію концентрованого росту, метою якої є посилення позицій цих районів на ринку сільського зеленого туризму

(Гощанський, Дубровицький, Зарічненський, Костопільський, Рокитнівський райони).[13]

Отже, як бачимо Дубенський та Млинівський районах є найбільш популярною дестинацією для сільського туризму. Серед факторів, що мотивують туристів користуватися послугами сільського зеленого туризму дестинації, найважливіше місце займають природні атракції. Вони ж є найбільш сильною стороною розвитку сільського зеленого туризму. Найбільш слабкими сторонами є нерозвиненість інфраструктури та низька якість послуг у агросадибах. Найбільшу лояльність потенційні споживачі проявляють до сільського туристичного продукту саме Дубенського і Млинівського районів.

Також у ході мого дослідження мною був зроблений SWOT – аналіз з метою виявлення сильних та слабких сторін дестинації(Додаток 4). Дані SWOT – аналізу слугували основою для створення стратегії розвитку дестинації на засадах сталості, яка викладена у наступному розділі.

На підставі здійсненого SWOT – аналізу до основних конкурентних переваг розвитку району можна віднести:

- вигідне географічне положення району;
- наявність унікальних природних та рекреаційних ресурсів;
- висока культура господарювання, традиції та навички місцевого населення;
- висока інвестиційна привабливість регіону, наявність досвіду співпраці з відомими транснаціональними компаніями;
- розгалужена транспортна та телекомунікаційна мережа;
- порівняно низький рівень забруднення довкілля.

Поряд з існуванням зазначених переваг суттєвий вплив на економічні, соціальні та екологічні процеси мають наступні обмеження:

- територіальні диспропорції в розвитку і забезпеченості ресурсами;
- дефіцит внутрішніх фінансово-кредитних ресурсів;
- відсутність освітніх програм щодо обізнаності про сталий розвиток;
- відсутність програм, правових регуляторів та контролю за екологічним введенням бізнесу, викидів шкідливих відходів та речовин;
- низька освоєність туристичних ресурсів.

Отож, стратегічні пріоритети щодо розвитку дестинації охоплюють розвиток транскордонного співробітництва, розвиток середнього бізнесу з ознаками сталості, розвиток туристичної та курортно-рекреаційної сфери, особливо в області зеленого та сталого туризму.

Висновки до II розділу

Дубенщина та Млинівщина – екологічно чисті, рекреаційно-туристичні регіони України із збереженими та примноженими унікальною природою, самобутньою культурою, історико-архітектурною спадщиною; з високою освіченістю та духовністю громадян і відродженими традиціями самоврядності громад.

На території Дубенщини розташовані 208 пам'яток історії, культури, архітектури та монументального мистецтва. Головною пам'яткою Дубно є Дубенський замок та Тара канівський форт, а Млинівщини – палац графів Ходкевичів.

Дубенський та Млинівський райони надають туристичні послуги з пізнавального, активного, спортивного, зеленого та оздоровлювального туризму.

Туристична дестинація «Дубно» знаходиться поблизу обласного центру та поблизу міжнародних автомобільних шляхів, що надає їй легку доступність не тільки для туристів із України, а і для іноземців.

Оскільки більша частина населення Дубенського та Млинівського районів проживає саме у сільській місцевості, у районі популярний зелений туризм. Жителі району самі влаштовують гостинні двори та садиби та заохочують туристів.

Основні туристичні потоки до дестинації йдуть із України, Польщі, Німеччини, а також паломники-хасиди.

На даний момент також можна зробити висновок, що туристична дестинація «Дубно» знаходиться на другій фазі розвитку, а саме на фазі формування основ туристської інфраструктури.

РОЗДІЛ III. СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ ДЕСТИНАЦІЇ «ДУБНО» НА ЗАСАДАХ СТАЛОСТІ

3.1. Вступ до стратегії та бачення майбутнього дестинації

Сучасний стан розвитку туристичної сфери продовжує переживати перехідний період. Але поступальний процес відродження і розбудови України, активізація соціальної політики переконливо свідчать, що ці труднощі є тимчасовими. Слід зазначити, що адекватне і випереджаюче вирішення проблем – вже наявних і таких, що виникатимуть, сприятиме створенню ефективної соціальної інфраструктури та життєзабезпечення населення і туристичного сервісу на рівні світових вимог та стандартів. Україна на новому етапі розвитку стане рівноправним і конкурентоспроможним партнером, займе належне їй місце на карті міжнародної рекреації.

З огляду на те, що туризм продовжує своє становлення на місцевому та регіональному рівнях управління, для раціонального локального управління туристичної діяльності туристичної дестинації Дубно доцільним є створення Стратегії розвитку туризму дестинації на засадах сталості.

Сфера туризму та курортів стає однією з основних галузей, що впливає на загальний стан і тенденції світової економіки.

Згідно із Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 16 березня 2017 р. № 168-р «Про схвалення Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року» була затверджена «Стратегія розвитку туризму та курортів на період до 2026 року». У даній Стратегії зазначено, що сфера туризму пов'язана з діяльністю більш як 50 галузей, її розвиток сприяє підвищенню рівня зайнятості, диверсифікації національної економіки, збереженню і розвитку культурного потенціалу, збереженню екологічно

безпечного навколишнього природного середовища, а також підвищує рівень інноваційності національної економіки, сприяє гармонізації відносин між різними країнами і народами. Крім того, туризм є одним із засобів реалізації зовнішньої політики держави.

Україна розташована у центрі Європи та має всі умови для належного розвитку економіки за рахунок туризму, проте суттєво відстає від провідних держав світу за рівнем розвитку туристичної інфраструктури та якості туристичних послуг.

Фінансово-економічна криза, що загострилася останніми роками, події, пов'язані з анексією Автономної Республіки Крим та проведенням антитерористичної операції на території Донецької та Луганської областей, призвели до зменшення в'їзного туристичного потоку, негативно вплинули на структуру туризму та реалізацію туристичних можливостей країни на внутрішньому і зовнішньому туристичному ринку. Фактично вдвічі зменшилася кількість іноземних туристів. Україна втрачає популярність як туристичний напрям, оскільки у потенційних туристів складається враження повномасштабної війни і країна сприймається як "гаряча точка".

Окрім проблеми сприйняття України як потенційно небезпечної туристичної дестинації, за останні два роки туристична ситуація України, зг і єсього світу, значно погіршилась у зв'язку із пандемією.

Проте, повертаючись до досліджуваної мною туристичної дестинації «Дубно», варто зазначити, що у неї є значні переваги з-поміж інших туристичних дестинацій в Україні для розвитку та покращення рівня туризму навіть у такий кризовий час.

По-перше, туристична дестинація «Дубно» знаходиться далеко від «гарячої точки» - території Операції Об'єднаних Сил та близько до кордонів європейської держави. Завдяки цьому туристи сприймають її, як більш захищену та безпечну територію для подорожей.

По-друге, основним видом туризму дестинації є зелений туризм. Саме цей вид туризму став найбільш популярним за період пандемії, як серед іноземних туристів, так і серед внутрішніх. Окрім цього, оскільки кордони більшості держав досі закриті для українців, саме зараз громадяни нашої держави багато подорожують по Україні.

Отже, з цього можна зробити висновок, що туристична дестинація «Дубно» саме зараз має усі переваги для підвищення конкурентоспроможності на ринку та для розвитку сталого туризму.

Бачення майбутнього дестинації. Туристична дестинація «Дубно» - одна із найпривабливіших точок для відпочинку в Україні серед українців та громадян сусідніх держав. Тут поєднуються унікальна культура, історія та чудово збережена природна різноманітність. На території дестинації проживають щасливі, здорові, освічені люди, які завжди раді зустрічати туристів для культурного обміну традиціями та звичаями.

3.2. Стратегічні цілі та поетапний план дій стратегії розвитку

Стратегія сталого розвитку туризму туристичної дестинації «Дубно» створена за наступними принципами:

- головний та найважливіший принцип – принцип сталості (ефективне використання ресурсів з урахуванням інтересів майбутніх поколінь);
- відкритість (прозорість; вільне надання інформації щодо планів та ходу реалізації стратегії);
- співробітництво (взаємодія між державними органами, приватним бізнесом, туристичними організаціями та громадянами);
- амбіційність (стратегія розвитку передбачає досягнення усіх цілей та вихід дестинації на новий рівень на ринку туристичних продуктів);
- пріоритетність (розвиток туристичної сфери дестинації на засадах сталості повинен бути пріоритетним);
- вимірність (результати стратегії повинні бути виміряні у кількісному або якісному значеннях задля розуміння рівня прогресу).

Основна стратегічна мета – розвиток туризму на основі сталості з метою виведення дестинації на новий рівень на туристичному ринку при умові збереження її природних та історико-культурних ресурсів для наступних поколінь.

На основі стратегічної мети мною були виведені основні стратегічні цілі:

1. Підвищення рівня конкурентоспроможності дестинації на ринку туристичних послуг шляхом розвитку сталих видів туризму.
2. Збереження та захист природних та історико-культурних ресурсів дестинації.

3. Впровадження основних принципів сталості у розвиток туризму дестинації.

Підвищення рівня конкурентоспроможності дестинації на ринку туристичних послуг шляхом розвитку сталих видів туризму. Туризм є однією із галузей, що приносить високий прибуток як державі, так і власникам бізнесу у сфері туризму та суміжних їй галузей. Окрім цього, дестинація має високий туристичний потенціал, велику кількість природних та історико-культурних туристичних ресурсів. Дестинація особливо багата на природні туристичні ресурси, найбільш популярними видами туризму на її території є саме сталі види туризму. За останні роки сталий розвиток, захист навколишнього середовища стали дуже популярними у світі, тому задля підвищення рівня розвитку дестинації, покращення рівня життя її жителів та збільшення прибутку варто підвищити рівень конкурентоспроможності дестинації саме шляхом розвитку сталих видів туризму.

Першочергові завдання, які потрібно виконати, щоб досягнути даної цілі (термін виконання – 2 роки):

- розробка інформаційної бази дестинації (створити реєстр природних та історико-культурних пам'яток, місць відпочинку, проживання, закладів харчування, туристичних маршрутів, закладів розваг, спорту і тд.);
- створення та реалізація маркетингового плану дестинації (створення бренду дестинації, реклама дестинації, створення сайту, сторінок у соціальних мережах та інше);
- проведення аналізу ринку та порівняння з іншими туристичними дестинаціями-конкурентами;
- створення сітки нових туристичних маршрутів;
- проведення оцінки стану наявних туристичних об'єктів (подальше завдання – ремонт, реставрація, покращення цих місць);

- створення унікального туристичного продукту (наприклад, провести конкурс серед жителів на найкращий варіант або створити фокус-групу для даного завдання, співпрацювати із місцевими туристичними агенствами);
- дослідити дестинацію на наявність нових туристичних об'єктів, які до цього не використовувались (провести опитування серед місцевих жителів щодо історії, можливих закинутих пам'яток);
- створити подієвий календар на рік;
- популяризувати здоровий та активний спосіб життя, зелений, сільський та спортивний види туризму;
- усі попередні пункти здійснювати з нахилом саме на сталий туризм.

Збереження та захист природних та історико-культурних ресурсів дестинації. Оскільки стратегія створена саме на засадах сталості, збереження та захист ресурсів дестинації є однією з пріоритетних цілей.

Першочергові завдання, які потрібно виконати задля досягнення даної цілі (термін виконання - 2 роки):

- проведення оцінки стану природних та історико-культурних ресурсів;
- проведення тренінгів для бажаючих, уроків у школах, лекцій для жителів про сталий розвиток, глобальні цілі сталого розвитку, теми про захист навколишнього середовища;
- підвищити контроль за виконанням підприємств усіх вимог безпеки, контроль за викидом шкідливих речовин та відходів;
- створення акцій для захисту природного середовища: акції серед жителів зі збору сміття, висадки дерев, дні без автомобілів і тд.

Впровадження основних принципів сталості у розвиток туризму дестинації. Сьогодні проблема сталого розвитку є однією із

найактуальніших і невідкладних у світі. Перехід до сталого розвитку у всіх сферах людської діяльності є однією із першочергових та актуальних тенденцій в сучасному світі, якою опікуються світові лідери, присвячені сотні урядових і міжурядових програм. Тому, логічним рішенням є слідування світовим тенденціям та впровадження принципів сталого розвитку у розвиток туризму дестинації.

Завдання цієї цілі переплітаються із завданнями попередніх цілей. Окрім вищезазначених завдань, варто виконати наступні (термін виконання - 3 роки):

- створити програму фінансової підтримки туристичних підприємств, які впроваджують принципи сталого розвитку у свою роботу;
- створити систему мінімальних сталих правил роботи туристичних підприємств та затвердити їх на правовому рівні.

До головних завдань стратегії належать:

- максимальне врахування актуальних інтересів усіх зацікавлених сторін, серед яких потреби та інтереси жителів є першочерговими;
- знаходження оптимального балансу між усіма сферами життєдіяльності на території туристичної дестинації;
- повинна бути вихідним документом для розробки середньо- та короткострокових планів і програм розвитку дестинації;
- Стратегія повинна позитивно сприйматися безпосередніми виконавцями та бути зрозумілою для її ефективної імплементації.

Основними напрямками у розвитку стратегії є:

- розвиток малого та середнього бізнесу локальних підприємств у сфері туризму та суміжних галузей;
- підвищення рівня зайнятості жителів дестинації та суміжних територій;
- підвищення рівня ефективності управління туризмом дестинації;

- розвиток інфраструктури;
- підвищення рівня обізнаності про сталий розвиток та про глобальні цілі сталого розвитку;
- збереження та розвиток об'єктів культурної спадщини;
- збереження та захист об'єктів природно-заповідного фонду;
- покращення екологічної ситуації на території дестинації.

3.3. Реалізація стратегії: етапи, інструменти реалізації, фінансове забезпечення

Обсяг завдань та заходів Стратегії є значним. Саме тому для успішного досягнення цілей Стратегії процес її реалізації є поетапним.

Перший етап. Першим кроком у реалізації Стратегії звичайно ж є її затвердження у Дубенській районній державній адміністрації. Це досить тривалий процес, тому доцільно виділити на нього решту 2021 року та в разі затвердження Стратегії починати її реалізацію з 2022 року.

Другий етап. Період 2022-2024 рр.: виконання першочергових завдань кожної цілі Стратегії:

- створення відділу чи підрозділу у Дубенській районній адміністрації, який буде відповідати саме за реалізацію Стратегії;
- робота відділу із розробки подієвого календарю, проектів і тд для виконання заходів Стратегії.

Третій етап. Період 2024-2025 рр.: стабілізація досягнених завдань, створення завдань на 2025-2027 рр.

Четвертий етап. 2027 рр: виконання завдань та їх стабілізація, підведення підсумків.

Цілі та завдання запропонованої мною стратегії відповідають Стратегії розвитку Рівненської області до 2027 рр. Чітких цілей, пов'язаних саме із Дубно та Дубенським районом у Стратегії немає, проте є стратегічна ціль «Збалансований розвиток територій області», де вказано 2 завдання, :

- формування позитивного туристичного іміджу Рівненщини.
- розвиток туристично-рекреаційної інфраструктури; підтримка галузі культури та збереження пам'яток культурної спадщини.[20]

Окрім вищезазначених етапів вимірювання результатів здійснюватиметься щорічно. Вимірювання рівня виконання завдань

здійснюється за допомогою чек-листів (Додаток 1) та індикаторів сталого розвитку туризму, про які згадувалось у Розділі I. Детальніше про систему моніторингу та індикатори йтиметься у наступному пункті цього розділу.

Щодо інструментів реалізації Стратегії, то ними є:

- власне Стратегія: визначає цілі, пріоритети розвитку на відповідний період, основні завдання, етапи та механізми їх реалізації, систему моніторингу та оцінки результативності;
- план заходів з реалізації Стратегії: інструмент реалізації Стратегії, який передбачає заходи у середньостроковій перспективі (до двох-трьох років) у рамках передбачених Стратегією завдань;
- програми розвитку: реалізуються через окремі проекти розвитку, об'єднані спільною метою та відібрані на конкурсній основі;
- окремі проекти розвитку: комплекс заходів для виконання окремих завдань програм розвитку.

Щодо фінансового забезпечення, то як я і писала раніше основним джерелом фінансування будуть кошти бюджету Дубенської районної державної адміністрації виділені саме на реалізацію цієї Стратегії. Також можливо залучити кошти приватних інвесторів, власні ресурси підприємств та кошти меценатів та спонсорів.

3.4. Система моніторингу та індикатори результативності стратегії

Однією з умов успішної реалізації Стратегії є розроблення і впровадження системи моніторингу та індикаторів з урахуванням об'єктивних показників розвитку. Крім того, проводиться щорічне порівняння результатів її реалізації у частині досягнення цілей Стратегії.

Для моніторингу реалізації Стратегії я розробила check-list, про який я уже писала раніше (Додаток 1) за допомогою якого можна дізнатись, на якому рівні знаходиться реалізація Стратегії.

Кожен пункт з check-list-а оцінюється у 5-ти бальній шкалі, де:

5 – повністю виконано

4 – майже виконано

3 – у процесі виконання

2 – виконання планується

1 – не виконано

Після проставлення оцінок кожному пункті визначається середнє арифметичне кожного підрозділу. Наприклад,

Стратегія сталого розвитку DESTINAЦІЇ - підрозділ

Стратегія DESTINAЦІЇ на найближчий рік, що включає акцент на сталому розвитку туризму і включає екологічні, економічні, соціальні, культурні питання та питання якості, здоров'я та безпеки	5
План або стратегія DESTINAЦІЇ, яка є актуальною та доступною для публіки	4
Багаторічний план або стратегія DESTINAЦІЇ, розроблена за участі громадськості	5

Визначаємо середнє арифметичне підрозділу: $(5+4+5):3=4,67$.

Завдяки даному оцінюванню можна побачити, який із секторів ще не достатньо опрацьований і на що потрібно направити додаткові сили, створити нові проекти і тд.

Далі, за розробленою мною шкалою рівня реалізації заходів, де:

1 – не реалізовано

від 1,01 до 2,5 – початок реалізації

від 2,51 до 3,99 – активний етап реалізації

від 4 до 4,99 – майже повністю реалізовано

5 – реалізовано,

визначаємо ступінь реалізації того чи іншого завдання.

За цією ж шкалою та середнім арифметичним усіх підпунктів також можна оцінити стадію реалізації всієї Стратегії.

Додаткові пункти та підпункти можуть з'являтися у процесі реалізації Стратегії.

Отже, щоб вважати Стратегію реалізованою, середнє арифметичне усіх підпунктів повинне дорівнювати мінімум 4-ом балам.

Щодо індикаторів результативності Стратегії, я пропоную використовувати індикатори сталого розвитку туризму запропоновані ЮНВТО:

- наявність місцевої політики зі сталого розвитку в районі, реєстру місць, що представляють культурну цінність, реєстру місць, що представляють природну цінність, кількість туристичних комплексів, які мають еко-ярлик або які беруть участь у програмі з управління природокористуванням (EMAS або ISO 14000);
- для аналізу антропогенної діяльності (туристичні перевезення – транспортування до і від місця відпочинку, внутрішні перевезення;

несуча місткість – використання землі, біорізноманітність і туристична діяльність, використання енергії, використання води, поводження з твердими відходами);

- соціальний і культурний показник (співвідношення працівників, які не проживають у цьому місці, до загальної кількості працюючих у туризмі; середня тривалість контрактів для туристського персоналу; відсоток території, що займають працівники, які не проживають у цьому місці; кількість зареєстрованих крадіжок; співвідношення населення – турист/господар);
- економічний показник (сезонні коливання зайнятості в туристичній сфері, сезонні коливання оренди житла, середня тривалість ночівель, загальна житлова місткість на представника місцевого населення) [7]

На жаль, на теперішній момент статистичні дані за останні 2 роки відсутні, що тільки доводить, що дестинація потребує правильного управління зі сталого розвитку туризму. Тому ще одним завданням Стратегії повинно бути першочергове вимірювання всіх вищезазначених показників. В процесі виконання Стратегії щорічно проводити повторне вимірювання та порівняння даних із попередніми показниками.

Висновки до III розділу

Туристична дестинація «Дубно» саме зараз має усі переваги для підвищення конкурентоспроможності на ринку та для розвитку сталого туризму.

Саме тому мною була розроблена Стратегія розвитку туризму дестинації на засадах сталості, основними цілями якої є:

1. Підвищення рівня конкурентоспроможності дестинації на ринку туристичних послуг шляхом розвитку сталих видів туризму.
2. Збереження та захист природних та історико-культурних ресурсів дестинації.
3. Впровадження основних принципів сталості у розвиток туризму дестинації.

Також мною були виведені першочергові завдання Стратегії, етапи та інструменти реалізації, фінансове забезпечення та індикатори, що дозволять дізнатись, на якому рівні знаходиться реалізація Стратегії.

ВИСНОВКИ

Сьогодні проблема сталого розвитку є однією із найактуальніших і невідкладних у світі, спричинена ускладненням взаємозв'язків між людиною та навколишнім природним середовищем. Перехід до сталого розвитку у всіх сферах людської діяльності є однією із першочергових та актуальних тенденцій в сучасному світі, якою опікуються світові лідери, присвячені сотні урядових і міжурядових програм. Основним завданням даної концепції є поєднання необхідності забезпечення економічного зростання, соціального розвитку людства із збереженням та охороною довкілля.

У ході моєї роботи було досліджено поняття сталого розвитку та його базових принципів – під «сталим розвитком» розуміють такий розвиток, що задовольняє потреби сьогодення і гарантує таку ж можливість майбутнім поколінням. Як відомо концепція сталого розвитку включає три основні складові: економічну, соціальну та екологічну.

Також було визначено поняття туристичної дестинації та її характеристики. Для того щоб територія була дестинацією необхідне виконання наступних умов: наявність на цій території місць розміщення, харчування, розваг і високорозвиненої транспортної системи; наявність визначних пам'яток, що цікавлять туристів; наявність інформаційних і комунікаційних систем, тому що це необхідний інструмент інформування туристського ринку про дестинації. З наведених умов, можна стверджувати, що Млинівський та Дубенський райони можна назвати туристичною дестинацією «Дубно». Також визначено, що туристична дестинація «Дубно» знаходиться на другій фазі розвитку, а саме на фазі формування основ туристської інфраструктури.

Окрім вищезазначеного було визначено показники та індикатори, за якими можна простежити рівень сталого розвитку туристичної дестинації, а саме показники:

- для державної реалізації концепції сталого розвитку;
- для аналізу антропогенної діяльності;
- соціальний і культурний показник;
- економічний показник.

Дубенщина – екологічно чистий, рекреаційно-туристичний регіон України із збереженими та примноженими унікальною природою, самобутньою культурою, історико-архітектурною спадщиною; з високою освіченістю та духовністю громадян і відродженими традиціями самоврядності громад.

На території Дубенщини розташовані 208 пам'яток історії, культури, архітектури та монументального мистецтва. Головною пам'яткою Дубно є Дубенський замок та Тараканівський форт, а Млинівщини – палац графів Ходкевичів.

Дубенський район надає туристичні послуги з пізнавального, активного, спортивного, зеленого та оздоровлювального туризму.

Туристична дестинація «Дубно» знаходиться поблизу обласного центру та поблизу міжнародних автомобільних шляхів, що надає їй легку доступність не тільки для туристів із України, а і для іноземців.

Основні туристичні потоки до дестинації йдуть із України, Польщі, Німеччини, а також паломники-хасиди.

Туристична дестинація «Дубно» саме зараз має усі переваги для підвищення конкурентоспроможності на ринку та для розвитку сталого туризму. Саме тому мною була розроблена Стратегія розвитку туризму дестинації на засадах сталості.

У ході проведення дослідження було виконано наступні завдання:

- визначено базові принципи сталого туризму на локальному рівні;
- розкрито поняття туристичної дестинації;
- визначено тип туристичної дестинації Дубно;
- розроблено методику дослідження сталого розвитку туристичної дестинації;
- досліджено туристичні ресурси дестинації та визначено рівень їх використання;
- описано туристичну та соціальну інфраструктуру дестинації;
- оцінено рівень сформованості туристичної дестинації Дубно;
- сформульовано стратегічні цілі та розроблено поетапний план дій стратегії;
- охарактеризовано етапи, визначено інструменти реалізації стратегії та її фінансове забезпечення;
- сформовано систему моніторингу та запропоновано індикатори результативності стратегії.

Результатом даного дослідження є стратегія розвитку туристичної дестинації на засадах сталості. Дану стратегію варто використати Дубенській державній районній адміністрації для розвитку туризму в регіоні та введення принципів сталості в економіку району і в загальному в економіку області та держави.

Головними стратегічними цілями стратегії є:

1. Підвищення рівня конкурентоспроможності дестинації на ринку туристичних послуг шляхом розвитку сталих видів туризму.
2. Збереження та захист природних та історико-культурних ресурсів дестинації.
3. Впровадження основних принципів сталості у розвиток туризму дестинації.

Завдяки втіленню запропонованої мною Стратегії туристична дестинація «Дубно» стане однією із найпривабливіших точок для відпочинку в Україні серед українців та громадян сусідніх держав. В ній поєднуються унікальна культура, історія та чудово збережена природна різноманітність. На території дестинації проживають щасливі, здорові, освічені люди, які завжди раді зустрічати туристів для культурного обміну традиціями та звичаями

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Стратегія сталого розвитку (туристична галузь) / В. М. Ісаєнко, К. Д. Ніколаєв, К. О. Бабікова та ін. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2014. – 300 с.
2. Садовенко А. Сталий розвиток суспільства: навчальний посібник / А. Садовенко, Л. Масловська, В. Серeda, Т. Тимочко. – 2 вид. – К., 2011. – 392 с.
3. Зінько Ю. Збереження і сталий розвиток Карпат: Навчальний посібник зі сталого туризму / Зінько Ю., Рутинський М., Кудла Н. – К., 2008. – 60 с.
4. Семенов В.Ф., Герасименко В.Г., Горбань Г.П., Богадьорова Л.М. Управління регіональним розвитком туризму. Навчальний посібник. - Одеса: Одеський державний економічний університет, 2011. - 225 с.
5. Global Sustainable Tourism Council Criteria [Електронний ресурс]: Suggested Performance Indicators / Version 1, 10 December 2013 for destinations – Режим доступу до ресурсу: <https://www.gstcouncil.org/wp-content/uploads/GSTC-Destination-Criteria-and-indicators-v1-Dec-2013.pdf>
6. Географія туризму [Текст] : навч. посібник / С. П. Кузик. – Київ : Знання, 2011. – 271 с.
7. Ярімчук О. Я. Системний підхід до планування, прогнозування і прийняття рішень в туризмі [Електронний ресурс] / О. Я. Ярімчук. – Режим доступу: <http://sait.kpi.ua/eproc/2011/1/1140.pdf>
8. Мальська М.П., Худо В.В. Туристичний бізнес: теорія та практика - Навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2007. 424 с.
9. Вікіпедія: Тараканівський форт [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A2%D0%B0%D1%80%D0%B0%D>

- [0%BA%D0%B0%D0%BD%D1%96%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9 %D1%84%D0%BE%D1%80%D1%82](https://rivne.travel/ua/tour-object/83-kozatskiy-redut)
10. Рівненщина туристична [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://rivne.travel/ua/tour-object/83-kozatskiy-redut>
  11. Офіційний сайт Дубенського замку [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://zamokdubno.com.ua/>
  12. Хроніки Любарта [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.hroniky.com/news/view/6952-palatsy-volyni-zrazkovyi-mlyniv>
  13. О. Я. Романів, Т. С. Трусова, О. І. Твердохліб опит на сільський зелений туристичний продукт рівненської області: стаття - ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука», м. Рівне - Вісник Хмельницького національного університету 2014, № 6, Т. 1
  14. Миронов Ю.Б. Матеріали наукової конференції "Актуальні проблеми економіки і торгівлі в сучасних умовах євроінтеграції" (м. Львів, 11-12 травня 2017 р.). Львів: ЛТЕУ, 2017. 440 с. С.218-219.
  15. Урядовий портал: Стратегія розвитку туризму та курортів на період до 2026 року [Електронний ресурс] - Режим доступу до ресурсу: <https://www.kmu.gov.ua/npas/249826501>
  16. М. Борушак Стратегія розвитку туристичних регіонів: автореф. Дис. на здобуття наук. ступеня доктора екон. наук: спец. 08.00.05 - Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка
  17. Верховна Рада України: Законодавство України: Про затвердження Методичних рекомендацій щодо формування регіональних стратегій розвитку N 224 від 29.07.2002 [Електронний ресурс] - Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0224569-02#Text>

18. Дубенська районна державна адміністрація: офіційний веб-сайт [Електронний ресурс] - Режим доступу до ресурсу:
<http://www.old.rv.gov.ua/sitenew/dubensk/ua/23863.htm>
19. Рівненська обласна державна адміністрація: Розвиток туризму на теренах Дубенського району [Електронний ресурс] - Режим доступу до ресурсу:
<http://www.old.rv.gov.ua/sitenew/dubensk/ua/publication/print/30904.htm>
20. Міністерство розвитку громад та територій України: Офіційний веб-сайт Міністерства: Стратегія розвитку Рівненської області на період до 2027 року [Електронний ресурс] - Режим доступу до ресурсу:
<https://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/derzhavna-rehional-na-polityka/strategichne-planuvannya-regionalnogo-rozvitku/regionalni-strategiyi-rozvytku-na-period-do-2027-roku/strategiya-rozvytku-rivnenskoyi-oblasti-na-period-do-2027-roku/>

Check List для оцінки дестинації локального рівня***I. Демонстрація ефективного управління у напрямку сталого розвитку.****Стратегія сталого розвитку дестинації*

Стратегія дестинації на найближчий рік, що включає акцент на сталому розвитку туризму і включає екологічні, економічні, соціальні, культурні питання та питання якості, здоров'я та безпеки	
План або стратегія дестинації, яка є актуальною та доступною для публіки	
Багаторічний план або стратегія дестинації, розроблена за участі громадськості	

Організація управління дестинацією

Організація управління дестинацією несе відповідальність за вибраний підхід до управління сталим розвитком туризму	
Приватний та державний сектори задіяні в організації та координації туризму	
Туристична організація відповідає розміру та масштабу дестинації	
Особи всередині туристичної організації призначили обов'язки для розвитку сталого туризму	
Туристична організація належно фінансується	

Моніторинг

Активний моніторинг та публічна звітність щодо екологічних, економічних, соціальних, культурних, туристичних питань	
Система моніторингу періодично переглядається та оцінюється	
Процедури пом'якшення наслідків впливу туризму фінансуються та активні	

Перелік туристичних активів та визначних пам'яток

Актуальний перелік та класифікація туристичних активів та визначних пам'яток, включаючи природні та культурні об'єкти	

Регуляція планування

Настанови, норми та / або правила щодо планування чи зонування, що захищають природні та культурні ресурси	

Керівні принципи, правила та/або постанови, що стосуються сталого землекористування, проектування, будівництва та знесення	
Керівні принципи планування, положення та / або політика були створені із вкладом місцевої громадськості та із ретельним процесом огляду	
Керівні принципи, правила та/або політики щодо планування є загальнодоступними та обов'язково виконуються	

Доступ для всіх

Політика, що підтримує доступ до туристичних об'єктів, включаючи до природних та культурних, для людей з обмеженими можливостями та інших, хто мають конкретні вимоги щодо доступу, де це доречно	
Рішення щодо доступності розроблені з урахуванням цілісності місцевості, роблячи зручні умови для людей з обмеженими можливостями	

Задоволеність відвідувачів

Збір та публічне звітування даних про задоволеність відвідувачів	
Система для вжиття заходів для підвищення рівня задоволеності відвідувачів на основі моніторингової інформації	

Безпека та охорона

Постійні обов'язкові перевірки пожежних систем, харчових продуктів та електричної безпеки для туристичних об'єктів	
Заходи безпеки, такі як пункти надання першої медичної допомоги на пляжах / туристичних об'єктах	
Система запобігання злочинам та реагування на них	
Публічна звітність про безпеку	

Кризовий менеджмент

Загальнодоступний план реагування на кризові та надзвичайні ситуації, що враховує туристичний сектор	
Фінансовий та людський капітал для реалізації плану реагування на кризові та надзвичайні ситуації	
План реагування на кризові та надзвичайні ситуації, розроблений із залученням туристичного приватного сектора і включає процедури комунікації під час та	

після кризи або надзвичайної ситуації	
План реагування на кризові та надзвичайні ситуації включає ресурси та навчальні тренінги для персоналу, відвідувачів та мешканців	
План реагування на кризові та надзвичайні ситуації регулярно оновлюється	

Реклама

Промо-повідомлення про дестинацію, які мають точний опис товарів та послуг	

II. Максимізація економічних вигод для приймаючої громади та мінімізація негативних наслідків*Економічний моніторинг*

Регулярний моніторинг та звітність даних про витрати відвідувачів, дохід за номер, дані про зайнятість та інвестиції	
Регулярний моніторинг та звітування принаймні щороку про прямі та непрямі внески туризму в економіку	
Збір та публічна звітність принаймні щороку даних про зайнятість у туризмі, розподілені за статтю та віковою групою	

Місцеві можливості для кар'єрного росту

Законодавство чи політика, що підтримують рівні можливості у працевлаштуванні для всіх, включаючи жінок, молодь, інвалідів, меншин та інших вразливих груп населення	
Навчальні програми, що забезпечують однаковий доступ для всіх, включаючи жінок, молодь, інвалідів, меншин та інших вразливих верств населення	
Законодавство чи політика, що підтримує безпеку праці для всіх	
Законодавство чи політика, що підтримує справедливу заробітну плату для всіх, включаючи жінок, молодь, інвалідів, меншин та інших вразливих верств населення	

Участь громадськості

Система залучення державних, приватних та громадських зацікавлених сторін до планування та прийняття рішень в управлінні дестинацією	
Громадські збори для обговорення питань управління дестинацією щороку	

Думка місцевої громади

Регулярний збір, моніторинг, запис та публічне звітування даних про прагнення мешканців, занепокоєння та задоволення управлінням дестинацією	
Збір, моніторинг, запис та публічний запис даних відбувається регулярно	

Туристична обізнаність та освіта

Програма підвищення обізнаності про роль та потенційний внесок туризму проводиться у громадах, школах та вищих навчальних закладах	

Запобігання експлуатації

Закони та програма для запобігання комерційній, сексуальній чи будь-якій іншій формі експлуатації, дискримінації чи насилля мешканців або відвідувачів	
Закони та програми публічно обговорюється	

Підтримка громади

Програми для підприємств, відвідувачів та громадськості щодо пожертв до ініціатив збереження громад та біорізноманіття та / або розвитку інфраструктури	

Підтримка місцевих підприємців та чесна торгівля

Програма підтримки та розвитку потенціалу місцевих та малих та середніх великих підприємств	
Програма заохочує підприємства купувати місцеві товари та послуги	
Програма для просування та розвитку місцевих продуктів на базі місцевої природи і культури	
Програма залучення до туризму місцевих ремісників, фермерів та постачальників до ланцюжку створення вартості	

III. Максимізація переваг для спільнот, відвідувачів та культури; мінімізація негативних наслідків*Захист атракції*

Система управління для охорони природних та культурних об'єктів, включаючи збудовану спадщину та мальовничі види на сільські та міські пейзажі	
Система управління для моніторингу, вимірювання та пом'якшення наслідків туризму на визначні місця та атракції	

Поведінка відвідувачів

Культурні та екологічні рекомендації щодо поведінки відвідувачів під час відвідування дестинації	
Кодекс практики для екскурсоводів та туроператорів	

Охорона культурної спадщини

Закони або нормативні акти щодо захисту історичних та археологічних артефактів включаючи ті, що знаходяться під водою, та докази їх виконання	
Програма захисту та прославлення нематеріальної культурної спадщини (наприклад, пісні, музика, драма, навички та ремесла)	

Інтерпретація визначної пам'ятки

Інтерпретаційна інформація, доступна відвідувачам у туристичних бюро та на природних та культурних об'єктах	
Інтерпретаційна інформація є культурно доцільною	
Інтерпретаційна інформація розробляється у співпраці з громадою	
Інтерпретаційна інформація доступна мовами, що відповідає відвідувачам	
Навчання екскурсоводів з використанням інтерпретаційної інформації	

IV. Максимізація вигоди для навколишнього середовища та мінімізація негативного впливу*Екологічні ризики*

Оцінка сталості дестинації за останній рік, виявлення екологічних ризиків	
Створена система для усунення виявлених ризиків	

Захист чутливого середовища

Ведеться та оновлюється опис чутливої дикої природи та дикої природи під загрозою та місць її проживання	

Система управління для моніторингу впливу та захисту екосистем, чутливого середовища та видів	
Система запобігає інтродукції інвазивних видів	

Захист дикої природи

Конвенція про міжнародну торгівлю зникаючими видами дикої фауни і флори	
Положення та стандарти контролю за збиранням або виловом, показом, продажом рослин і тварин	

Викиди парникових газів

Програма допомоги підприємствам у вимірюванні, моніторингу, мінімізації та публічному інформуванні про викиди парникових газів	
Система допомоги підприємствам у зменшенні викидів парникових газів	

Енергозбереження

Програма сприяння енергозбереженню та вимірюванню, моніторингу, зменшенню, та публічному звітуванню про споживання енергії	
Політика та стимули для зменшення залежності від горючих корисних копалин, покращення ефективності енергії та заохочення впровадження та використання технологій відновлюваної енергії	

Управління водними ресурсами

Програма допомоги підприємствам у вимірі, моніторингу, зменшенні та публічному звітуванні вимірювань про використання води	

Охорона води

Система управління для забезпечення факту, що використання води підприємствами та водні потреби громади дестинації є збалансованими та сумісними	

Якість води

Система управління для моніторингу та публічного звітування про якість питної та лікувальної води	
Результати моніторингу є загальнодоступними	
Система своєчасного реагування на проблеми якості води	

Стічні води

Правила розміщення, обслуговування та випробування скидів з септиків та системи очищення стічних вод, а також докази їх виконання	
Норми, що забезпечують розмір та тип очищення стічних вод адекватні місцезнаходженню, та докази їх виконання	
Програма допомоги підприємствам у ефективному очищенні та повторному використанні стічних вод	
Програма забезпечення належної переробки відходів та безпечного повторного використання або викиду з мінімальними негативними наслідками для місцевого населення та навколишнього середовища	

Зниження твердих побутових відходів

Система збору відходів, яка веде загальнодоступний облік кількості утворених відходів	
План поводження з твердими побутовими відходами, який реалізований та має кількісні цілі звести до мінімуму та забезпечити безпечне стійке захоронення відходів, яке не використовується повторно та не переробляється	
Програма допомоги підприємствам у скороченні, повторному використанні та переробці відходів	
Програма зменшення використання бутильованої води підприємствами та відвідувачами	

Транспортування з незначним впливом

Програма для збільшення використання транспорту з незначним впливом	
Програма, яка робить визначні місця, що цікавлять відвідувачів, більш доступними для активних видів транспорту (наприклад, піші прогулянки та їзда на велосипеді)	

Заклади харчування Дубенського району

1. Мотель "Зодіак"

Адреса: Україна, Дубенський р-н

тел. +38 (03656) 51-3-31

Інформація: 4 номери (двомісні) Мотель "Зодіак" надає послуги приватної садиби. 2 номери. Паркінг для вашого авто.

До ваших послуг мангал, бесідка, озеро, сауна, бар і хороший обслуговуючий персонал.

2. Кафе «Енеїда»

Адреса: с. Зелений Гай.

Інформація: Кімнати відпочинку, душеві, більярд, телевізори, автостоянка, тел. 73-1-93; ПП Марчук Ірина Євгенівна

3. Кафе «Дорожне»

Адреса: с. Зелений Гай.

Інформація: Районне споживче товариство, 4-27-08

4. Кафе «Експрес»

Адреса: с. Зелений Гай.

Інформація: ПП Мошкін Олександр Анатолійович. Тел. 73-1-71

5. Кафе «Вежа»

Адреса: с. Молодаво-2

Інформація: ПП Бондарук Валентина Володимирівна

6. Бар «Гостинний двір», мотель

Адреса: с. Привільне.

Інформація: Будиночки для відпочинку оформлені під старовину, сауна, танцювальний майданчик, кафе. тел. 54-1-34;

ПП Момотюк Олександр Пилипович

7. Кафе «Вояж»

Адреса: Луцьке перехрестя.

Інформація: Кімнати відпочинку, душеві, камін, більярд, дитячий майданчик, поблизу автозаправна станція, естакада, українська національна кухня (фірмова страва - салат «Вояж» з ніжної телятини)

ПП Руснак Руслан Васильович

8. Кафе «Джерело»

Адреса: с. Підлужжя.

Інформація: ПП Горбачук Володимир Володимирович

9. Кафе «Три сестри»

Адреса: с. Птича.

Інформація: ПП Клемпоуз Марія Ростиславівна, 50 посадочних місць; домашня українська кухня /фірмова страва картопля, запечена в горщиках з м'ясом та сиром/; камін, затишні зали для обслуговування відвідувачів, телевізор. Тел.70-3-39

10. Кафе «Вербівчанка»

Адреса: с. Верба.

Кормогородська Валентина Тарасівна. Тел.59-6-40

11. Кафе «Оазис»

Адреса: с. Дитиничі .

Інформація: Кімнати для відпочинку, камін, телевізор, тел. 71-2-99.

ПП Момотюк Святослав Анатолієвич

12. Кафе «Колиба»

Адреса: смт. Смига.

Інформація: ПП Остапчук Віра Леонтіївна, смачна українська кухня, мангали, бесідки, розташоване у лісовій місцевості

13. Кафе «Дубки»

Адреса: смт. Смига.

Інформація: ПП Пасічник Оксана Володимирівна. Бесідки, мангал.

14. Кафе «Бахор»

Адреса: с. Шепетин.

Інформація: ПП Гордійчук Руслана Павлівна. 50 посадочних місць

узбецька національна кухня. тел.56-6-93

Заклади торгівлі і ресторанного господарства

№ п/п	Назва підприємства, режим роботи	Спеціалізація	Приналежність, форма власності	Адреса (місцезна-ходження), № телефону
1	2	3	4	5
Варковицька сільська рада				
1	Маркет "Рікос", 8.00-20.00	змішана	РайСТ, коопер.	с.Варковичі, вул.Травнева,1
2	Магазин-кафе "Зустріч", 8.00-21.00	прод.	приватна	с.Варковичі, вул. Шевченка,19
3	Кафетерій, 10.00-22.00	рест.господ.	приватна	с.Варковичі, вул. Сільська,2а
4	Магазин "Продукти", 8.00-21.00	прод.	приватна	с.Варковичі, вул. Сільська,2а
5	Магазин "Будівельні матеріали"	пром.	приватна	с.Варковичі, вул.Сільська,4
6	Аптека, 9.00-16.00	пром.	ТДВ "Рівнефармація"	с.Варковичі, вул.Шевченка,14
7	Магазин	пром.	приватна	с.Варковичі, вул.Шевченка,34
8	Кіоск "Свіжий хлібчик", 9.00-19.00	прод.	приватна	с.Варковичі, вул.Шевченка,68
9	Кафе "Карамель",	рест.господ.	приватна	с.Варковичі, вул.Сільська,4
10	Кафе "Дорожне", 8.00-22.00	рест.господ.	РайСТ, коопер.	с.Варковичі, вул.Шевченка,80
11	Магазин "Мрія", 9.00-18.00	пром.	приватна	с. Варковичі, вул.Підгірна,3
12	Магазин "Секонд хенд"	пром.	приватна	с. Варковичі, вул.Підгірна,13
13	Кафе "Експрес", 9.00-21.00	рест.господ.	приватна	с.Зелений Гай, Рівненська,95
14	Кафе "Енеїда", 8.00-24.00	рест.господ.	приватна	с.Зелений Гай, Рівненська,2а
15	Магазин "ТПП", 9.00-19.00	змішана	приватна (оренда в кооп)	с.Крилів, вул.Б. Хмельницького,30а
16	Магазин "ТПП", 11.00-18.00	змішана	приватна	с.Крилів, вул. І.Богуна,2а
Вербська сільська рада				
1	Магазин "Секонд-хенд", 9.00-20.00	змішана	приватна (оренда в кооп)	с.Верба, вул.Львівська,33
2	Магазин "Смерічка", 9.0-22.0	прод.	приватна	с.Верба, вул.Грушевського, 2
3	Магазин "Госптовари", 9.00-20.00	пром.	приватна	с.Верба, вул.Сковороди,3
4	Магазин, 9.00-20.00	прод.	приватна	с.Верба, вул.Шевченка,17
5	Магазин "Мар"яна", 9.00-20.00	прод.	приватна	с.Верба, вул. Церковна,98
6	Магазин-кафе "Оксамит", 9.00-21.00	змішана	приватна	с.Верба, вул.Застав'я-II, 2а
7	Магазин, 9.00-20.00	змішана	приватна	с.Верба, вул.Застав'я-I,46
8	Магазин-кафетерій "Аліна", 8.00-22.00	прод.	приватна	с.Верба, вул.Шевченка,2а

9	Магазин "Будівельні матеріали", 9.00-20.00	пром.	приватна	с.Верба, вул.Львівська, 33
10	Гастроном, 9.00-20.00	прод.	приватна	с.Верба, вул.Грушевського, 32
11	Магазин "Продсервіс", 8.00-20.00	прод.	приватна	с. Верба, вул.Дубенська, 2
12	Магазин "Маркет", 9.00-18.00	змішана	приватна	с. Верба, вул.Дубенська, 3
13	Кафе "Чай,кава,пиво", 10.00-24.00	рест.господ.	приватна	с.Верба, вул.Грушевського, 11
14	Магазин "Продукти", 9.00-22.00	змішана	приватна	с.Верба, вул.Львівська, 48
15	Магазин "Ритуал", 9.00-22.00	пром.	приватна	с.Верба, вул.Львівська, 48
16	Магазин (АЗС), цілодобово	змішана	приватна	с.Верба, вул.Львівська, 47
17	Магазин (АЗС), цілодобово	змішана	приватна	с.Верба, вул.Львівська, 110
18	Магазин "Ріжок", 9.00-22.00	прод.	приватна	с.Верба, вул.Кузнєцова, 7а
19	Магазин "Будівельні матеріали"	пром.	приватна	с.Верба, вул.Дубенська, 32
20	Аптека, 9.00-15.00	пром.	комунальна КП "ЦРЛ"	с.Верба, вул.Грушевського, 27
21	Аптека, 9.00-15.00	пром.	комунальна КП "ЦРЛ"	с.Верба, вул.Грушевського, 27
22	Аптека, 9.00-15.00	пром.	райлікарня ветмедицини	с.Верба, вул.Грушевського, 38
23	Аптека, 9.00-16.00	пром.	комунальна КП "ЦРЛ"	с. Верба, вул.Грушевського, 27
24	Магазин "Три ведмеді", 8.00-23.00	змішана	приватна	с. Верба, вул.Грушевського, 3
25	Магазин "Готовий одяг", 8.00-20.00	пром.	приватна	с. Верба, вул.Грушевського, 14
26	Магазин, 9.00-20.00	прод.	приватна	с.Софіївка, вул.Центральна, 21
27	Магазин, 9.00-20.00	змішана	приватна	с. Софіївка, вул. Центральна, 27
28	Магазин "ТПП", 9.00-20.00	змішана	приватна (оренда в кооп)	с.Білогородка, вул.Вишнева, 1а
Гірницька сільська рада				
1	Магазин, 10.00-18.00	змішана	приватна (оренда в кооп)	с. Гірники, вул.Кученкова, 15
2	Магазин, 8.00-22.00	прод.	приватна	с.Збитин, вул.Острогірка, 30
3	Магазин, 10.00-19.00	змішана	приватна	с.Збитин, вул.Центральна, 2
4	Магазин, 8.00-22.00	змішана	приватна	с.Здовбиця, вул.Ватутіна, 3
5	Магазин "Крамниця", 9.00-20.00	змішана	приватна	с.Злинець, пров. Першотравневий, 7
6	Магазин, 8.00-18.00	прод.	ТЗОВ "Укрмолпродукт"	с.Злинець, вул.Першотравнева, 2
Іваннівська сільська рада				
1	Магазин "Крамниця", 8.00-23.00	змішана	приватна (оренда в кооп)	с.Бортниця, вул. Меліораторів, 8
2	Магазин(кафетерій) "Генделик", 8.0-23.0	прод.	приватна	с.Бортниця, вул Меліораторів, 8а

3	Магазин "ТПП", 8.00-21.00	змішана	приватна	с.Зелене, вул.Центральна 2а
4	Магазин "ТПП", 8.00-21.00	змішана	приватна	с.Івання, вул.Шкільна,1
5	Магазин-кафе "Сапфір", 8.00-24.00	змішана	приватна	с.Івання, вул. Др. народів,21
6	Магазин "Продуктова кишеня" 8.00-20.00	змішана	приватна	с. Івання, вул.Млинівська,12а
7	Магазин-кафе "Зустріч", 9.00-22.00	змішана	приватна	с.Івання, вул.Колгоспна,10
Малосадівська сільська рада				
1	Кафе"Козацький шинок", 9.00-20.00	рест.господ.	приватна	с.Малі Сади,вул. Центральна,31
2	Магазин "Садівчанка" 8.00-22.00	змішана	приватна	с.Малі Сади,вул. Центральна,12а
3	Магазин "Діана", 9.00-21.00	змішана	приватна	с.Малі Сади, вул.Дубенська,9а
4	Магазин, 10.00-19.00	змішана	приватна (оренда в кооп)	с.Великі Сади, вул. 24 Серпня,4а
5	Магазин "Анастасія",9.00-22.00	змішана	приватна	с.Придорожне, вул.Молодіжна, 2
6	Магазин "Продукти",8.00-22.0	змішана	приватна	с.Придорожне,вул.Молодіжна, 4
Майданська сільська рада				
1	Магазин"Чумацький шлях", 9.00-21.00	змішана	приватна	с.Майдан, вул. Ковпака, 28
2	Магазин "Берізка",9.00-21.00	змішана	приватна	с.Майдан, вул. Ковпака, 57
3	Магазин "Продукти",9.00-21.00	змішана	приватна	с.Майдан, вул.Ковпака,27
Мильчанська сільська рада				
1	Магазин" Продуктова кишеня"9.00-21.00	змішана	приватна (оренда в кооп)	с.Мильча, вул.Глибока,1
2	Магазин "Корона",9.00-20.00	змішана	приватна	с.Мильча, вул.Річкова,2
3	Магазин "В клубі",9.00-22.00	змішана	приватна (оренда в БК)	с.Мильча, вул. Миру,23
4	Магазин "ТПП", 9.00-22.00	змішана	приватна (оренда в кооп)	с.Пирятин, вул.Квітнева,1
5	Магазин "Людмила",9.00-22.00	змішана	приватна	с.Пирятин, вул.Шевченка,13
Мирогощанська об'єднана територіальна громада				
1	Магазин "ТПП" 9.00-19.00	прод.	РайСТ, коопер.	с.Костянець, вул.Шевченка,102
2	Магазин "Хуторок" 9.00-19.00	змішана	приватна	с.Костянець, вул.Гагаріна
3	Магазин "Продукти", 8.00-21.00	прод.	приватна	с. Липа, вул.Л.Українки
4	Магазин "ТПП"8.00-21.00	змішана	РайСТ, коопер.	с.Липа,вул.Шевченка,48а
5	Аптека (філія),9.00-16.00	пром.	приватна	с.Мирогоща, вул.Миру
6	Магазин-кафе "Крайня	змішана	приватна	с. Мирогоща, вул. Шевченка, 66

	хата", 8.00-22.00			
7	Продмаг №2 8.00-21.00	змішана	РайСТ, коопер.	с.Мирогоща, вул.Шевченка, 24
8	Маркет "Рікос" 8.00-22.00	змішана	приватна (оренда в кооп)	с.Мирогоща, вул.Миру, 96
9	Кафе "Казка", 10.00-23.00	рест.господ.	приватна	с.Мирогоща, вул.Миру, 98
10	Магазин-кафе "Вир" 8.00-23.00	змішана	приватна	с.Мирогоща, вул.Миру, 80
11	Магазин "Мала сторона" 9.00-20.00	змішана	приватна	с.Мирогоща, вул.Патолічева
12	Магазин "Наталія", 8.00-21.00	змішана	приватна	с.Мирогоща, вул.Залізнична, 66
13	Магазин "Госптовари" 9.00-19.00	пром.	приватна	с.Мирогоща, вул.Миру
14	Магазин "Саша", 9.00-21.00	прод.	приватна	с.Мирогоща, вул.Миру, 100
15	Магазин "Даринка", 9.00-20.00	змішана	приватна	с.Мирогоща, вул.Миру, 39
16	Магазин "Мирогощанка" 8.00-22.00	змішана	приватна	с.Мирогоща, вул.Миру, 93
17	Магазин "Стимул", 9.00-19.00	пром.	приватна	с. Мирогоща, вул. Миру, 94
18	Ветаптека "Кормовий двір", 9.00-17.00	змішана	приватна	с. Мирогоща, вул. Миру, 68
19	Магазин "ТПП" 8.00-20.00	змішана	РайСТ, коопер.	с.Мокре, вул.Шевченка, 5
20	Магазин	змішана	приватна (оренда в кооп)	с.Білоберіжжя, вул. Набережна, 1
21	Магазин, 9.00-22.00	прод.	приватна	с.Заруддя, вул.Перемоги, 1а
22	Магазин "Лаванда", 9.00-20.00	змішана	приватна (оренда ФАП)	с.Заруддя, вул.Зелена
23	Магазин-кефе "Ірина", 8.00-22.00	прод.	приватна	с.Княгинин, вул.Незалежності, 22а
24	Крамниця "Тетяна", 10.00-20.00	змішана	приватна	с.Княгинин, вул.Незалежності, 3
25	Магазин-кафе "Княгиня" 8.00-24.00	прод.	приватна	с.Княгинин, вул. Незалежності, 27
26	Аптечний пункт №1 аптеки №1 "Астра"	пром.	приватна	с.Княгинин, вул.Молодіжна, 2а
27	Магазин-кафе, 9.00-20.00	змішана	приватна	с.Листвин, вул. Підвальна, 1
28	Магазин, 8.30-20.30	змішана	приватна	с.Листвин, вул.1 Травня, 5
29	Кіоск "У Тараса", 9.00 - 18.00	прод.	приватна	с.Листвин, вул. 1 Травня, 5а
30	Магазин "Продукти", 9.00-19.00	змішана	приватна	с.Острів, вул. П.Сагайдачного, 58а
31	Магазин-кафетерій "BAIP"	змішана	приватна	с. Нарайів, вул. Л.Українки, 47а
32	Магазин "Продукти", 9.00-	змішана	приватна (оренда в	с.Травневе, вул. Шевченка, 1а

	20.00		кооп)	
33	Магазин, 9.00-19.00	змішана	приватна	с.Травневе
34	Магазин /вагончик/ "Мрія", 9.00-20.00	прод.	приватна	с.Молодіжне, вул.Молодіжна,3а
35	Магазин, 9.00-20.00	змішана	приватна	с.Молодіжне, вул.Молодіжна,47
Озерянська сільська рада				
1	Магазин "ТПП",9.00-21.00	змішана	приватна	с.Квітневе,вул.Жовтнева,1
2	Магазин, 9.00-21.00	прод.	приватна	с.Квітневе, вул.Шкільна,15
3	Магазин "Оксана", 9.00-22.00	змішана	приватна	с.Квітневе, вул.Шкільна,28
4	Магазин"Продуктова кишеня", 8.00-20.00	змішана	приватна (оренда в кооп)	с.Озеряни, вул.Шевченка,38
5	Магазин-кафетерій, 9.00-20.00	змішана	приватна	с.Озеряни,вул.Торгова,7а
6	Магазин-кафетерій "Візит", 9.00-21.00	змішана	приватна	с.Озеряни,вул.Шевченка,38
7	Магазин, 9.00-21.00	змішана	приватна	с.Копани, вул.Рівненська,24
8	Магазин"Продуктова кишеня",8.00-22.00	змішана	приватна	с.Копани, вул.1 Травня,51а
Плосківська сільська рада				
1	Магазин, 8.00-20.00	змішана	РайСТ, коопер.	с.Плоска,вул. Л.Українки,125
2	Магазин "Тетяна", 9.00-21.00	змішана	приватна	с.Плоска,вул. Л.Українки, 95
3	Магазин "Комора", 9.00-21.00	змішана	приватна	с. Плоска, пров.Шкільний,5
4	Кіоск, 9.00-20.00	змішана	приватна	с.Бірки, вул. Кременецька,14а
5	Магазин "Продукти", 9.00-22.00	змішана	приватна	с.Бірки, вул. Кременецька,14
6	Магазин "ТПП", 8.00-20.00	змішана	РайСТ, коопер.	с.Дитиничі, вул. Ювілейна,63
7	Кафе "Оазис", 8.00-2.00	рест.господ.	приватна	с.Дитиничі, вул. Ювілейна,16
8	Магазин "Марічка", 9.00-21.00	прод.	приватна	с.Дитиничі,вул.Миру, 17
9	Магазин, 9.00-20.00	прод.	приватна	с.Клюки, вул. Нова,40
10	Магазин, 9.00-19.00	прод.	приватна	с.Переросля, вул. Дробочького, 16
11	Магазин (вагончик), 8.00-20.00	прод.	приватна	с.Переросля, вул. Дробочького, 72
12	Магазин "Крамничка", 9.00-20.00	змішана	приватна (оренда в кооп)	с.Судобичі, вул. Ковальова, 103а
13	Магазин "Продукти", 9.00-22.00	прод.	приватна	с.Судобичі, вул. Ковальова,63а
Повчанська сільська рада				
1	Магазин "ТПП", 8.00-21.00	змішана	РайСТ, коопер.	с.Повча, вул.Рикуна,69

2	Магазин "Все для дому", 8.30-22.00	змішана	приватна	с.Повча, вул.Рикуна, 40
3	Кіоск "Затишок", 8,30-20,30	змішана	приватна	с.Повча, вул.Зелена,4
4	Крамниця "Продуктова кишеня" 9 -22	змішана	приватна (оренда в кооп)	с.Будераж, вул.1 Травня, 61
Привільненська об'єднана територіальна громада				
1	Магазин, 9.00-20.00	змішана	приватна	с.Дубрівка, пр.Дачний
2	Магазин, цілодобово	прод.	приватна	с.Дубрівка, вул.Дубенська,42
3	Магазин "ТПП", 8.00-21.00	змішана	приватна	с. Панталія, вул. 17 Вересня
4	Магазин, (на АЗС)цілодобово	змішана	приватна	с. Панталія, вул. 17 Вересня, 39
5	Крамниця,9.00-19.00	прод.	приватна	с.Панталія, вул.Зелена,33
6	Готельно-ресторанний комплекс "Візит", цілодобово	рест.господ.	приватна	с. Панталія, вул. 17 вересня, 2
7	Магазин, кафе,9.00-21.00	змішана	РайСТ, коопер.	с.Привільне, вул.Шкільна,1
8	Магазин"767 дрібниць", 8.30-18.00	пром.	приватна	с.Привільне, вул.Шкільна,16
9	Кафе "Дует", 9.00-24.00	рест.господ.	приватна	с.Привільне, вул. Центральна, 44
10	Магазин, цілодобово	прод.	приватна	с.Привільне, вул. Дубенська,6
11	Кафе /клуб/ по вихідних 20.00-24.00	рест.господ.	приватна	с.Привільне,вул. Грушевського,4
12	Магазин, цілодобово	прод.	приватна	с.Привільне, вул.Дубенськ,59
13	Кафе "Вояж", 7.00-24.00	рест.господ.	приватна	с.Привільне, вул.Дубенська,8
14	Крамниця "Українські сувеніри"8.00-21.	пром.	приватна	с.Привільне, вул.Дубенськ,2
15	Кафе "Кури-гриль", цілодобово	рест.господ.	приватна	с.Привільне, вул.Дубенська,1а
16	Магазин "Вікторія" 8.00-21.00	змішана	приватна	с.Привільне, вул.Шкільна,1а
17	Магазин , 9.00-20.00	змішана	приватна	с. Молодаво-1, вул.Перемоги,111
18	Магазин "ТПП",9.00-20.00	змішана	РайСТ, коопер.	с.Молодаво-2, вул Незалежності,89
19	Кафе "Крапка", цілодобово	рест.господ.	приватна	с.Молодаво-2, вул.Молодіжна,19
20	Кафе "Вежа", (готель) 8.00-22.00	рест.господ.	приватна	с.Молодаво-2,вул Незалежності,84а
21	Магазин (АЗС), цілодобово	змішана	приватна	с. Молодаво-2, вул.Широка,36
22	Крамниця, 8.00-21.00	змішана	РайСТ, коопер.	с.Молодаво-3, вул.Перемоги,51
23	Магазин "Продтовари", 8.30-21.00	змішана	приватна	с.Молодаво-3, вул.Перемоги,51
Птицька сільська рада				

1	Магазин "ТПП", 8.00-21.00	змішана	РайСТ, коопер.	с.Камениця, вул.Шевченка,40б
2	Магазин "Віта",9.00-18.00	прод.	приватна	с.Камениця, вул.Шевченка,20а
3	Магазин 9.00-18.00	змішана	приватна	с.Н.Носовиця, вул.Лісова,10а
4	Магазин 8.00-21.00	змішана	приватна	с.Ст.Носовиця, вул. Кременецька, 41а
5	Кіоск, 9.00-18.00	змішана	приватна	с.Ст.Носовиця, вул.Кременецька,69
6	Магазин "ТПП"8.00-20.00	змішана	РайСТ, коопер.	с.Підлужжя,вул.Шевченка, 84б
7	Кафе "Джерело",9.00-22.00	рест. господ.	приватна	с.Підлужжя,вул.Шевченка 133
8	Магазин "Долина", 9.00-21.00	змішана	приватна	с.Підлужжя,вул.Шевченка134а
9	Магазин "Калина",9.00-18.00	змішана	приватна	с.Підлужжя,вул.Залізнична,2
10	Магазин-кафе "Юлія", 9.00-18.00	змішана	приватна	с.Турковичі,вул.Шевченка 65а
11	Магазин "Сім'я", 9.00-22.00	змішана	приватна	с.Птича, вул. Львівська, 23б
12	Магазин, 9.00-18.00	пром.	приватна	с.Птича,вул.Львівська
13	Кафе "Три сестри", цілодобово	рест.господ.	приватна	с.Птича,вул.Львівська, 5б
14	Магазин, 9.00-22.00	змішана	приватна	с.Птича,вул.Львівська, 5б
15	Магазин, 9.00-20.00	змішана	приватна	с.Птича,вул.Шевченка, 1
16	Магазин "Два брата" 9.00-21.00	змішана	приватна	с.Птича,вул.Шевченка, 22а

Сатіївська сільська рада

1	Магазин "ТПП", 9.00-19.00	змішана	приватна (оренда в кооп)	с.Жорнів,вул. Центральна,39
2	Магазин, 10.00-19.00	змішана	приватна	с.Жорнів,вул. Центральна,41
3	Кіоск, 10.00-20.00	прод.	приватна	с.Жорнів, вул. Центральна, 1
4	Магазин "Продукти",9.0-19.0	змішана	приватна	с.Сатіїв, вул.Тиха,20
5	Магазин "Продукти",8.00-22.00	змішана	приватна	с.Сатіїв вул. Миру,63
6	Магазин "По дорозі",8.0-23.0	змішана	приватна	с.Сатіїв,вул. Млинівська,15
7	Магазин "Госптовари",9.00-18.00	пром.	приватна	с.Сатіїв, вул.Миру,50
8	Аптека, 8.00-16.00	пром.	приватна	с.Сатіїв,вул. Млинівська,б
9	Магазин "Околиця", 8.00-19.00	змішана	приватна	с.Сатіїв, вул.Миру,58
10	Магазин (вагончик) "Деметра", 9.00-19.00	прод.	приватна	с.Сатіїв,вул. Млинівська,
11	Кіоск, 11.00-17.00	прод.	приватна	с.Дядьковичі (виїзна)

Семидубська сільська рада

1	Магазин "ТПП", 9.00-20.00	змішана	приватна (оренда в кооп)	с.Грядки,вул.Центральна,20
2	Магазин, 9.00-20.00	змішана	приватна	с.Грядки,вул.Жовтнева,2а
3	Магазин "Тартак",9.00-22.00	змішана	приватна	с.Довге Поле, вул,Центральна,73

4	Магазин (в клубі), 9.00-20.00	змішана	приватна(оренда в клубі)	с.Довге Поле, вул.Центральна,43
5	Магазин "ТПП", 9.00-19.00	змішана	приватна (оренда в кооп)	с.Залужжя, вул.Центральна,35
6	Магазин "Іванна",9.00-20.00	змішана	приватна (оренда в кооп)	с.Семидуби, вул.Центральна,48
7	Кафе "На ямі" 9.00-23.00	рест.господ.	приватна	с.Семидуби, вул.Центральна,41
8	Магазин "Вікторія",8.00-22.00	змішана	приватна	с.Семидуби, вул.Центральна,59
9	Бар "Стожари", 9.00-23.00	рест.господ.	приватна	с.Семидуби, вул.Центральна,59
10	Кіоск, 9.00-20.00	змішана	приватна	с.Семидуби, вул.Центральна,7
11	Магазин, 9.00-20.00	змішана	приватна (оренда в кооп)	с. Тростянець, вул.Центральна,64
Соснівська сільська рада				
1	Магазин, 9.00-20.00	змішана	приватна	с.Нагоряни, вул. Молодіжна,34
2	Магазин, 9.00-18.00	змішана	приватна	с.Соснівка, вул. А.Мороз, 17
3	Магазин "Хатинка",9.00-20.00	змішана	приватна	с.Соснівка, вул. Молодіжна, 15
4	Магазин , 9.00-19.00	змішана	приватна	с.Соснівка, вул. Молодіжна, 28
Стовпецька сільська рада				
1	Магазин, 8.00-22.00	змішана	приватна	с.Стовпець, вул.Зелена, 1
2	Магазин, 9.00-21.00	змішана	приватна	с.Стовпець, вул. Миру, 50
3	Магазин, 8.00-20.00	змішана	приватна	с.Стовпець, вул.Набережна,30
4	Магазин/кафетерій/, 9.00-22.00	змішана	приватна	с.Стовпець, вул. Набережна,19
5	Магазин,10.00-17.00	змішана	приватна	с.Кам"яна Вербя, вул.Центральна,25
Тараканівська об'єднана територіальна громада				
1	Магазин "Економ", 8.00-21.00	змішана	приватна	с.Тараканів, вул. Львівська,150
2	Кафе "Зодіак", (мотель), цілодобово	рест.господ.	приватна	с.Тараканів, вул. Львівська,146
3	Ресторан "Гостинна піч", 10.00-24.00	рест.господ.	приватна	с.Тараканів, вул. Львівська,189
4	Кіоск "Берізка" 8.00-20.00	прод.	приватна	с.Тараканів, вул. Львівська,
5	Магазин "Кока-кола", 8.00-24.00	прод.	приватна	с.Тараканів, вул.Зелена,1
6	Мінімаркет "Мікс",8.00-21.00	змішана	приватна	с.Тараканів, вул. Львівська,113
7	Магазин-кафетерій "Фазенда",8.00-21.00	прод.	приватна	с.Тараканів, вул.Львівська,28
8	Магазин-бар "Ок", 8.00-22.00	змішана	приватна	с.Тараканів, вул. Львівська,210а
9	Магазин "Оленка", 8.00-21.00	змішана	приватна	с.Тараканів, вул.Львівська,54
10	Магазин, 9.00-18.00	прод.	приватна	с.В.Загорці
11	Магазин "Продукти", 9.00-	змішана	приватна	с.Рачин,вул.Б.Хмельницького,12

21.00				
12	Кафе "Гетьман", 10.00-2.00	рест. господ.	приватна	с.Рачин, вул.Б.Хмельницького,7
13	Магазин "Каштан" 8.00-22.00	змішана	приватна	с.Рачин, вул.Центральна,28
14	Магазин "Сільмаркет", 8.00-21.00	змішана	приватна	с.Рачин, вул. Василя Стуса, 20а
Смизька об'єднана територіальна громада				
1	Магазин, 9.00-20.00	змішана	приватна	смт Смига. вул.І.Франка,2
2	Магазин "Фортуна", 9.00-18.00	пром.канц.	приватна	смт Смига. вул.І.Франка,2
3	Магазин "Верес",8.00-20.00	змішана	приватна	смт Смига, вул.Дубенська
4	Магазин "Госптовари" 9.00-20.00	пром.	приватна	смт Смига, вул.Незалежності
5	Магазин, 9.00-20.00	змішана	приватна	смт Смига, пр.Квітковий
6	Магазин "Смак", 8.00-20.00	прод.	приватна	смт Смига. вул.Дружби, 11а
7	Кафе "Торнадо",12.00-24.00	рест.господ.	приватна	смт Смига, вул.Заводська,59
8	Кафе "Дубки", цілодобово	рест.господ.	приватна	смтСмига, вул.Дубенська, 40а
9	Колиба "Козак", 6.00-1.00	рест.господ.	приватна	смт Смига, вул.Дубенська, 48
10	Готельно-ресторанний комплекс "Золотий Лев", цілодобово	рест.господ.	приватна	смт Смига, вул.Дубенська, 4а
11	Магазин"Продукти", 8.00-20.00	прод.	приватна	смт Смига. вул.Дружби
12	Магазин, 8.00-20.00	пром.	приватна	смт Смига. вул.Дружби
13	Кафе (дитяче),"Кава-плюс",	рест.господ.	приватна	смт Смига, вул. І.Франка,
14	Магазин, 8.00-20.00	змішана	приватна	смт Смига. вул.Дружби
15	Магазин "Госптовари", 8.00-20.00	пром.	приватна	смт Смига. вул.Дружби
16	Магазин, 8.00-21.00	змішана	РайСТ, коопер.	смт Смига,пров. Квітковий,1а
17	Магазин "Обнова" ,8.30-18.00	пром.	приватна	смт Смига, пр.Квітковий
18	Магазин "Дрібничка",9.00-19.00	змішана	приватна	смт Смига вул.Заводська,1
19	Магазин, 9.00-18.00	пром.	приватна	смт Смига ,вул. І.Франка,4а
20	Магазин "Продсервіс",8.00-20.00	змішана	приватна	смт Смига, вул.І.Франка,2
21	Магазин "Дружба",8.00-20.00	змішана	приватна	смт Смига, вул.Дружби,9Д
22	Магазин "Лісовичок",9.00-18.00	прод.	державна	смт Смига, вул. Дубенська, 2
23	Магазин "Промислові товари",9.00-18.0	пром.	приватна	смт Смига. вул.Дружби
24	Магазин "Товари для дітей",9.00-18.00	пром.	приватна	смт Смига. вул.Дружби
25	Магазин "1000 і одна дрібниця",9.0-18.0	пром.	приватна	смт Смига. вул.Дружби
26	Аптека, 8.30-19.00	пром.	приватна	смт Смига. вул.Дружби, 11/15

27	Аптека, 8.30-19.00	пром.	приватна	смт Смига, вул.І.Франка,2
28	Кіоск, 8.00-20.00	змішана	приватна	смт Смига. вул.Дружби
29	Кіоск, 8.00-20.00	прод.	приватна	смт Смига. вул.Дружби
30	Кіоск, 8.00-20.00	прод.	приватна	смт Смига. вул.Дружби
31	Кіоск, 9.00-16.00	пром.	приватна	смт Смига. вул.Дружби
32	Магазин, 8.00-19.00	прод.	приватна	смт Смига. вул.Дружби
33	Магазин, 8.00-20.00	змішана	приватна	смт Смига. вул.Дружби
34	Кіоск, 8.00-20.00	пром.	приватна	смт Смига, вул. Дружби
35	Магазин, 8.00-20.00	змішана	приватна	смт Смига, вул.Лісова
36	Кіоск "М'ясна крамничка",9.00-20.00	прод.	приватна	смт Смига, вул. І.Франка,4а
37	Кіоск , 10.00-19.00	пром.	приватна	смт Смига, вул. Дубенська, 4
38	Магазин "Берегиня"8.00-22.00	прод.	приватна	с.Берег, вул. Радянська,89а
39	Магазин "Обрій",9.00-21.00	прод.	приватна	с.Берег, вул. Радянська,45а
40	Магазин "Джонсон"8.00-22.00	прод.	приватна	с.Берег, вул. Радянська,83а
41	Магазин-кафе "Родина" 9.00-21.00	пром.	приватна	с.Берег, вул. Радянська,89б
42	Магазин, 8.30-22.00	прод.	приватна	с.Берег, вул. Колгоспна,25
43	Магазин, 9.00-20.00	змішана	приватна (оренда в кооп)	с.Комарівка, вул.Кондратюка, 38а
44	Магазин "Продукти",10.00-21.00	прод.	приватна	с.Тур"я, вул.17 Вересня,23а
45	Магазин, 9.00-21.00	змішана	приватна	с.Тур"я, вул. Шевченка,31
46	Кафе "Джерело", 9.00-23.00	рест.господ.	приватна	с.Онишківці, вул. Шевченка,71а
47	Магазин,9.00-21.00	змішана	приватна	с.Онишківці, вул.Шевченка,39а
48	Магазин "Продтовари" / ваг./,9.00-21.00	прод.	приватна	с.Онишківці, вул.Шевченка,43
49	Магазин, 9.00-21.00	змішана	приватна	с.Миньківці, вул. Молодіжна, 32
50	Магазин "Калина", 9.00-20.00	змішана	приватна	с.Миньківці, вул. Миру, 20
51	Магазин, 9.00-20.00	змішана	приватна	с.Сапанівчик, вул.Набережна, 5а
52	Магазин, 8.00-20.00	змішана	приватна	с. Буща, пров.Смизький,10
53	Магазин, 9.00-19.00	змішана	приватна	с. Буща, вул.Шевченка,12
54	Мінімаркет "Магніт", 8.00-20.00	змішана	приватна	с.Ст.Миколаївка, вул.Кременецька,74
55	Крамяця "Продукти", 9.00-20.00	змішана	приватна	с.Ст.Миколаївка, вул.Кременецька,100
56	Магазин, 9.00-20.00	змішана	приватна	с.Ст.Миколаївка, вул.Кременецька,157
57	Крамяця,8.00-20.00	змішана	приватна	с.Ст.Миколаївка, вул.Кременецька,76

58	Магазин "Продукти", 8.00-20.00	змішана	приватна	с.Студянка,пров.Поштовий,9
59	Магазин, 8.00-20.00	пром.	приватна	с.Студянка,пров.Поштовий,6
60	Кіоск, 8.00-20.00	прод.	приватна	с.Студянка,вул.Шевченка,19
61	Магазин, 9.00-20.00	змішана	приватна	с.Студянка, вул.Б.Хмельницького,21
62	Кафе, 11.00-23.00	рест.господ.	приватна	с.Студянка, вул.Б.Хмельницького,2
63	Магазин "Ромашка", 10.00-18.00	змішана	приватна	с.Студянка, вул.Гагаріна
64	Кафе ,	рест.господ.	приватна	с. Студянка, пров. Поштовий, 9
65	Магазин "Продукти", 8.00-20.00	змішана	приватна	с.Шепетин, вул.Шевченка,56
66	Магазин "Шанс", 9.00-18.00	змішана	приватна	с.Шепетин, вул.Шевченка,43а
67	Магазин "Церковні вироби", 9.00-18.00	пром.	приватна	с.Шепетин, вул.Шевченка,2
68	Магазин "Вікторія",9.00-18.00	пром.	приватна	с.Шепетин, вул.Шевченка, 41а
69	Кафе "Людомир",	рест.господ.	приватна, ТОВ "ЕКО ДОК"	с.Шепетин, вул.Кременецька, 1а
70	Магазин, (на АЗС)цілодобово	змішана	приватна	с. Шепетин, вул Кременецька, 2
71	Кіоск, 8.00-22.00	прод.	приватна	с.Мартинівка, вул. Л. Українки,4
72	Магазин, 8.00-22.00	змішана	приватна	с.Мартинівка, вул. Л.Українки,13

SWOT-аналіз туристичної дестинації Дубно

Потенційні переваги	Потенційні недоліки
<i>Географічне розташування</i>	
- природне різноманіття; - вигідне географічне розташування; - значна територія; - територію перетинає міжнародна транспортна магістраль; - сприятливий для сільського господарства рівнинний рельєф; - компактне розміщення населених пунктів та їх чисельність; - значні земельні ресурси; - значний оздоровчо-рекреаційний потенціал (річки, штучні водойми, помірний клімат); - віддаленість від території Операції Об'єднаних Сил.	- периферійне положення в країні; - зміни кліматичних умов, внаслідок чого зростають ризики для природного середовища та для різних галузей економіки; - обмеженість мінерально-сировинної бази; - територію перетинає міжнародна транспортна магістраль.
<i>Стан оточуючого природного середовища та рівень природно-технічної безпеки</i>	
- висока частка природоохоронних об'єктів у структурі земель району; - достатньо привабливі природні умови, водойми, лісові комплекси; - значний прогрес в інфраструктурі охорони довкілля; - велика кількість характерних унікальних об'єктів (місця історичних традицій); - наявність об'єктів природно-	- висока частка порушених земель, та таких, що потребують рекультивації; - ріст забруднення вихлопними газами та збільшення шуму у зв'язку з розвитком транзитного транспорту; - невирішена проблема зберігання побутових і промислових відходів; - брак водоочисних споруд та

заповідного фонду; - наявність унікальних ландшафтів та природних парків.	каналізації на значній частині району; - наявність стихійних сміттєзвалищ та відсутність організованого збору сміття; - наявність проблем водопостачання в окремих населених пунктах.
<i>Людський та трудовий потенціал</i>	
- висока частка населення працездатного віку; - наявність вільних робочих рук; - збережені та розвиваються навички традиційних народних промислів; - активна позиція окремих груп населення щодо активізації збалансованого розвитку дестинації; - високий освітній рівень населення; - наявність кваліфікованої робочої сили; - можливість перепідготовки робочої сили відповідно до вимог ринку праці.	- втрата професійних навичок незайнятим населенням; - високий міграційний відтік населення працездатного віку; - невідповідність професійно-освітнього рівня потребам економічним реаліям регіону; - обмежені можливості працевлаштування у сільській місцевості; - невисока тривалість життя; - значна кількість людей похилого віку; - високий міграційний відтік населення; - невідповідність професійно-освітнього рівня робочої сили потребам економіки; - відсутність освітніх програм щодо сталого розвитку.
<i>Економічний потенціал</i>	
- розвиток промисловості	- недостатня кількість

будівельних матеріалів; - межування з обласним центром; - мережа автомобільних шляхів і залізниць міжнародного значення; - наявність факторів, що обумовлюють розвиток промислового потенціалу; - високий потенціал розвитку аграрної сфери сільськогосподарського виробництва	кваліфікованих трудових ресурсів; - недостатня кількість промислових підприємств з високим рівнем виробництва; - зношеність основних фондів; - слабка транспортна мережа; - відсутність ринку туристичних послуг; - недостатній обсяг інвестицій в основний капітал
<i>Підприємництво</i>	
- активна участь приватного сектору - традиції промисловості - близьке розташування великих ринків збуту - низькі податки	- відсутність контролю за шкідливими викидами та відходами; - відсутність програм для заохочення створення сталих принципів у веденні бізнесу.
<i>Розвиток інфраструктури</i>	
- транспортні шляхи - густа мережа доріг - розвиток мобільного телефонного зв'язку - газопостачання - соціальна інфраструктура - наявність значної кількості загальноосвітніх навчальних закладів; - наявність розгалуженої торгової мережі; - наявність залізничного сполучення.	- поганий стан більшості дорожнього покриття - телекомунікації - погано розбудована стаціонарна мережа - низький рівень послуг; - незадовільний стан інфраструктури, у першу чергу, автомобільних доріг; - незадовільний стан водопостачання та водовідведення; - відсутність оновлених планів генерального розвитку населених

	пунктів; - значний знос основних фондів і висока енергоємність житлово-комунального господарства
<i>Рекреація та туризм</i>	
- функціонують заклади, відомі в Україні («Берізка») - наявність ландшафтних, кліматично-оздоровчих, історично-культурних рекреаційних ресурсів, як для коротко-, так і довготривалого відпочинку в усі сезони року - хороша доступність для іноземних та вітчизняних туристів - існуючі осередки і об'єкти, які використовуються для спеціалізованого туризму (рибальства, мисливства); - значні рекреаційні ресурси; - наявність історичної та культурної спадщини; - поява нових видів туризму (сільського зеленого туризму).	- неосвоєність рекреаційних ресурсів - недостатній рівень благоустрою рекреаційних зон - погане пристосування для потреб спеціалізованого туризму (велосипедний, кінний); - нерозвинутий інформаційний простір про туристичні можливості; - недостатнє коло та якість туристичних послуг; - незначна кількість постачальників послуг сільського зеленого туризму; - недостатня розвиненість інфраструктури туристичної галузі.
<i>Геоекономічне та геополітичне положення</i>	
- проходять траси міжнародного та республіканського значення - високий рівень міжрайонної співпраці	- орієнтація іноземних партнерів, головним чином, на експлуатацію простих ресурсів регіону - визнання України державою з загрозливим ризиком для інвестицій у міжнародних рейтингах

